

Konstpedagogiskt Utvecklingsprojekt i Gävleborgs Län vid Läns museet Gävleborg 2001–2004

Performativ utvärdering

Gävleborgs län
2001–2004

Hans Örtegren, Umeå universitet

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa i länsmuseets butik, beställa på tfn 026-65 56 35 eller e-post butiken@xlm.se

Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Telefon 026-65 56 00
Fax 026-65 56 29
butiken@xlm.se
www.lansmuseetgavleborg.se

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Konstpedagogiskt
Utvecklingsprojekt
i Gävleborgs Län
vid Läns museet Gävleborg
2001–2004

Performativ utvärdering

Gävleborgs län
2001–2004

Rapport 2004:05
Hans Örtegren, Umeå universitet

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

Fax 026-65 56 29

Foto: Länsmuseet Gävleborg

Foto omslag: "Platsens själ" Helsingegården

© Länsmuseet Gävleborg och Institutionen för estetiska ämnen,
Umeå universitet 2004

ISSN 0281-3181

Kopiering: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning.....	5
Bakgrund	5
Inledning	6
Projektets mål och innehåll.....	7
Konstpedagogiska ansatser för KUL-projektet	7
Fem nav i KUL-projektet	7
Konstmöten – konstmoten.com	9
Verksamheten speglad via delutvärdering, intervjuer, seminarier och deltagande observationer	11
Projektledare Ylva Bydén's delutvärdering	11
Intervju med Hans Limbus Tjörneryd.....	17
Stenbergaskolan i Ljusne	19
Gäverängeskolan i Ockelbo	22
Hammargymnasiet i Sandviken.....	23
Alftaskolan i Alfta	25
Lärofortbildningsdagar.....	26
Intervju med Elisabeth Lindberg, konstnär och konstkonsulent	27
Intervju med Ann Nilsén, antikvarie och museipedagog vid Läns museet Gävleborg	27
Intervju med Ted Chikasha, antikvarie och museipedagog vid Läns museet Gävleborg	28
Intervju med Gudrun Löfgren, museivård vid Läns museet Gävleborg, om Manegen.....	29
Intervju med Kristina Lindkvist, 1:e intendent vid Läns museet Gävleborg	29
Summering och utblickar	31
Vad karakteriserar lyckade skolprojekt?.....	32
Vilka svårigheter behöver övervinnas?.....	32
Vilka utvecklingsmöjligheter kan man skönja?.....	33
Länsmuseets framtida konstpedagogiska roll?	33
Pedagogiska strategier	34
Kulturpolitiska modeller	35
Förslag till utveckling av museipedagogik	38
Litteratur.....	41
Bilaga 1. Sammanställning av det konstpedagogiska projektet (KUL)	43
Bilaga 2. Museipedagogisk handlingsplan 2004 Läns museet Gävleborg	47

SAMMANFATTNING

Av denna utvärdering framgår att Läns museet Gävleborg uppfyllt sina åtaganden som formulerats i museets ansökan om museipedagogiskt utvecklingsbidrag hos Statens Kulturråd för Konstpedagogiskt Utvecklingsprojekt i Gävleborgs Län 2001–2004.

Den verksamhet som främst redovisas i utvärderingen avser ett antal projekt med konstnärsmidverkan i skolor som genomförts i kommunerna i länet. Därutöver synas konstmoten.com som är en uppbyggd hemsida för information och möjligheter att arbeta pedagogiskt med de permanenta konstsamlingarna. Verksamheten vid den uppbyggda barnverkstaden och utställningen Manegen liksom olika sätt som läns museet använt sig av för att nå publikgrupper omnämns. I en diskussion redovisas synpunkter på den pedagogik som använts och olika förslag till utveckling av verksamheter skissas.

För den slutliga utvärderingen, som är performativ till sin karaktär, svarar Hans Örtengren, institutionen för estetiska ämnen vid Umeå universitet.

BAKGRUND

Läns museet Gävleborg har under tre år arbetat för att utveckla konstpedagogiken genom Konstpedagogiskt Utvecklingsprojekt i Gävleborgs Län, det sk KUL-projektet, med stöd från Statens Kulturråd. Målet med projektet KUL är att verka för en långsiktig och varaktig konstpedagogisk utveckling i hela länet med inriktning mot samtidskonsten. Målgruppen är barn och ungdomar i mellan- och högstadiet, lärare och annan skolpersonal.

I projektet söker man former för att göra museets samlingar mer tillgängliga för skolorna i länet, samt att uppmuntra skolorna till att föra in samtidskonsten i sitt arbete. Läns museet har en samling svensk konst från 1600-talet och framåt, med tyngdpunkt på de senaste 100 åren. Konsten utgör ett viktigt profilområde i museets verksamhet.

KUL-projektet innefattar:

- den nya bildverkstaden Manegen på Läns museet Gävleborg,
- regionala konstnärprojekt i länets alla kommuner.
- den interaktiva konstpedagogiska hemsidan www.konstmoten.com.

De regionala konstnärprojekten innebär att en eller flera konstnärer har arbetat tillsammans med projektledaren/konstpedagogen med en grupp elever, en klass, eller en hel skola kring samtidskonst. Ett viktigt mål har varit att ge fortbildning kring samtidskonst för pedagoger och annan skolpersonal. Konstpedagogiska skolprojekt har genomförts och initierats i kommunerna Hudiksvall, Nordanstig, Bollnäs, Ljusdal, Gävle, Söderhamn, Ockelbo, Sandviken och Ovanåker. Projekten skiljer sig åt, bl a beroende på konstnär, förutsättningar på orten, deltagande skolor och elevernas antal och åldrar. Ett annat mål har varit att ge en större insikt i hur samtidskonsten kan vara ett redskap att analysera och förstå strömningar och företeelser i samhället. Eleverna och de vuxna i skolorna har inspirerats att bruka konsten ämnesövergripande. Utgångspunkten för varje delprojekt har varit temat ”platsens själ”.

INLEDNING

KUL-projektet tar främst sikte på samtidskonst. Det sker i ett länstäckande projekt där varaktig samverkan betonas. I konstnärsledda projekt i skolor i de olika kommunerna ville man arbeta ämnesöverskridande med främst elever från åk 4–9. Det publiceras en konstpedagogisk hemsida med material från MÖTEN, den permanenta konstupställningen vid Läns museet Gävleborg. Färdigställande och drift av bildverkstaden och cirkusutställningen Manegen ingår som egeninsats i projektet.

I den ansökan som ställdes till Statens Kulturråd 2001–04–10 (Dnr 111/214) specificerades kostnader för museipedagogiskt utvecklingsarbete på drygt 5 miljoner, varav 50 % var egeninsats. I den sedermera beviljade ansökan erhöles 1,6 miljoner för tre år från Kulturrådet, varför vissa föresatser kom att revideras något efter kontakt med Kulturrådet.

Som mätbara mål angavs i ansökan att minst ett konstpedagogiskt projekt skulle genomföras i varje kommun, att en konstpedagogisk hemsida skulle framtas, att alla kommuner skulle erbjudas fortbildningsdagar för lärare, samt att Manegen, en ny pedagogisk verksamhet för barn och ungdom skulle skapas. De delmål som fick mindre resurser än i den ursprungliga ansökan var främst produktionen av hemsidan konstmoten, men även kostnader för vissa andra verksamheter fick skäras i.

I mitt uppdrag som utvärderare av KUL-projektet har jag i samråd med 1:e intendent Kristina Lindkvist vid Läns museet Gävleborg valt att lägga upp arbetet som en performativ utvärdering. Därmed avses att jag i samverkan med projektledningen dokumenterar och analyserar verksamheten i syfte att se hur verksamheten kan utvecklas också efter projektets avslutande.

Koncentrationen på utvärderingsarbetet har legat på de utåtriktade konstnärsprojekten som under Läns museet Gävleborgs huvudmannaskap har genomförts i kommuner i länet i samverkan med skolor och konstnärer. Hemsidan konstmoten.com har analyserats och diskuterats med berörda. Fortbildningsdagar för lärare är en verksamhet jag sett har genomförts, bl a i samverkan med andra kulturinstitutioner i länet. Verksamheten i Manegen har jag inte följt i någon närmare utsträckning, men kunnat konstatera att den under de tre åren projektet löpt kommit att bli en viktig del i arbetet med barn- och skolgrupper som besöker museet.

Delrapporter kring projektet har skrivits av främst Ylva Bydén, som anställdes som projektledare i september 2001. Därtill finns material med konstnärers, lärares och övriga projektledares kommentarer kring arbetsprocesser och resultat. Viss dokumentation i videoform samt i bilder finns även i Läns museet Gävleborg.

I denna utvärdering skall jag försöka sammanfatta de iakttagelser jag gör av vad som karakteriserat lyckade projekt, och de svårigheter som är värda att uppmärksamma vid genomförandet av projekt, för att undvika fallgropar. Jag kommer avslutningsvis att peka på några utvecklingsmöjligheter för framtida skolprojekt. I den diskussionen kommer jag att utgå från att medverkan av konstnärer eller av museipedagoger är relativt begränsad. Som sista punkt vill jag kommentera läns museets eventuella roll i framtida projekt.

PROJEKTETS MÅL OCH INNEHÅLL

I budgetpropositionen för 2001 (prop. 2000/01: 1, utg omr. 17) angavs direktiv för ansökan av projektbidrag till museipedagogisk utveckling vid läns museerna. Projekten skulle:

- syfta till forsknings- och utvecklingsinsatser inom det museipedagogiska området.
- eftersträva bred samverkan med andra aktörer på central, regional och lokal nivå.
- långsiktigt integreras i museets ordinarie verksamhet efter projektidens slut.

Konstpedagogiska ansatser för KUL-projektet

Ylva Bydén gör i sin delredovisning en sammanfattning av vad hon uppfattar som KUL-projektets ansatser som jag väljer att något redigerat citera i sin helhet:

- att ställa frågor kring konst och skapande, istället för att pracka på en färdig sanning.
- att ge verktyg att övervinna rädslan för samtida konst.
- att komma förbi fördomar om konst och konstnärer.
- att ge möjlighet att få prova på, känna och förstå inifrån genom eget skapande.
- att komma från uttryck som FINT/FULT och istället fokusera på VARFÖR man tycker så.
- att stimulera till egna tankar och tolkningar och skapa mening i konstbilder.
- att ta tag i det som provocerar kring konst.
- att öka lusten till kreativitet.

Fem nav i KUL-projektet

1. Konstbegreppet

Vad är konst? – att sammanhanget avgör, ej material eller motiv. Graden av beröring, allmänmänsklighet, validitet är viktig. Att fokusera på konstnärskapet för att underlätta förståelsen för konst. Försöka få deltagarna att identifiera sig med konstnären för att förstå vad konsten står för. Förmedla konstnärsrollen som analytiker, den som sätter fingret på något.

2. Bildspråk

Att se, uppleva och förstå konst som uttryck för kommunikation, estetiska objekt och kulturhistoria. Försöka få elever och lärare att se konstens inre verkligheter och kvaliteter. Kan konsten säga oss något om oss som människor, vår tid, kultur, identitet? Stimulera till symboltänkande och utveckla tolkningen som instrument i den bildvärld vi lever i.

3. Samtidskonst

Vad är samtidskonst? Behövs den? Vilka frågor ställs i konstverket? Att se att vår tids tankar även märks i konsten. Det kan gälla identitet, maktstrukturer, genusperspektiv eller imaginära världar. Att provocerande konst sätter igång processer, tankar och känslor, vilket är utvecklande. Samtidigt kan konsten också avnjutas, eller få vara mystiskt oförklarad.

4. Konst i skolan

Hur kan man använda konsten i skolan? Kan konst i skolan nå elever som är mer bildtänkare än litterärt begåvade? Hur arbetar man ämnesintegrerat kring konst? Hur kan konsten fungera som instrument att förklara och konkretisera skolämnen som samhällskunskap, etik, psykologi, biologi, fysik, matematik m m? Går det att koppla konsten till den egna ortens struktur, framtid och historia?

Kan konst stödja den psykologiska utvecklingen hos eleven? Att snabbt reagera med ett tyckande, kanske till följd av grupptrycket, kan vara ett hinder för en egen upplevelse. Om konsten stimulerar tankeverksamheten och de egna valen stärker det även individen. Konstprovokationer kan ge nya vyer och därmed vidga möjligheterna i livet.

5. Eget skapande tillsammans med konstnär

Elevernas och pedagogernas egna upplevelser av kreativitet ger lust och förståelse för andras skapande. Att skapa och experimentera själv, att se valmöjligheterna och ta egna beslut är utvecklande. Att få träffa och vara nyfiken på en livslevande konstnär i arbete är spännande. Elever och lärare kan ställa frågor till konstnären. Se att konstnären kan vara filosofen, den som tänker, ser och analyserar hur det ser ut i samhället, hur det är att leva där och ytterst vad det är att vara människa. Förstå att konstnärer avbildar/bearbetar vår tids identiteter och roller, kulturer och problemställningar.

Utvärderarens reflektioner

De målsättningar som här beskrivs av Ylva Bydén och de fem nav inom KUL-projektet känner man lätt igen i de skolprojekt som genomförts. Såväl de listade konstpedagogiska ansatserna som de utvecklade områdena som KUL-projektet kretsar kring berörs inom vart och ett av skolprojekten. Tyngdpunkten i dessa projekt är att eleverna skall få möjlighet att utveckla det egna skapandet tillsammans med medverkande konstnärer.

I en första fas när projekten etableras krävs att medverkande lärare från skolan, utvalda konstnärer och projektledare finner arbetsmetoder och strategier för samverkan. I en andra fas krävs att elever, lärare och konstnärer gemensamt utformar projektet. Den tredje fasen består i att utföra arbetet enligt upplagd tidsplan, samt se till att projektet får en utåtriktad redovisning. Som sista länk i projekt av detta slag är de reflektioner projektet fött och de erfarenheter som elever, lärare, konstnärer och projektsamordnare för med sig för framtida arbete med konst som kunskapsform.

På ett övergripande plan är själva föresatsen att utveckla ett projekt tillsammans på temat "Platsens själ" i sig befrämjande för att konkretisera de olika aspekter på konst, eget konstnärligt arbete och konst som kunskapsform som framgår av de fem nav som KUL-projektet vill syresätta. Ambitionen att vilja delta i projekten är i sig en viktig start.

Som jag tolkar det har de presentationer som gjorts av projektledare och av medverkande konstnärer haft stor betydelse för att rikta upp projekten. Såväl projektledare som konstnärer har haft en viktig funktion i att exemplifiera hur de själva ser på konst som arbetsprocess. Tydligast blir det när konstnärerna presenterar sig genom att visa upp och kommentera verk de utfört i olika sammanhang. Beredskapen och möjligheterna att genomföra projekt som inte oreflekterat "härmar" en förutfattad bild av vad konst innebär, har lyfts fram av projektledare. Detta för att exemplifiera hur konst kan tolkas och på hur vitt begreppet bildkonst kan förstås.

Att stimulera till innovativa lösningar och att våga utforska nya sätt att samla och gestalta material kring temat platsens själ, kan sägas ha varit en genomgående uppmaning inom projekten. I de allra flesta fall kan man konstatera att de olika projekten lyckats med denna ansats. I ett par projekt har konstnärens samverkan med deltagande lärare inte fungerat fullt ut. I ett par projekt har inte så många elever som man hoppats visat intresse för att aktiveras i projektet, men i de flesta projekt tycks såväl idé, genomförande och redovisning fungerat väl.

KONSTMÖTEN – KONSTMOTEN.COM

Konstmöten (www.konstmoten.com) är beteckningen på den hemsida som tagits fram för att exemplifiera och pedagogiskt framställa samlingarna av konst som visas i de permanenta utställningarna på Läns museet Gävleborg. Den riktar främst till elever och lärare på mellan- och högstadiet och är tänkt som ett läromedel. Själva strukturen följer den tematik som finns i utställningarna med konstverk som delats in efter följande teman: Landskap, Människa och Ting. På den konstpedagogiska hemsidan presenteras ett 40-tal verk, dels för sig och dels parvis. Frågeställningar om verkens form, innehåll och betydelse, bildar även underlag till tips på uppgifter att arbeta vidare med. Ofta utnyttjas två verk som ställs sida vid sida för att få betraktaren att fundera över likheter och skillnader i innehåll och uttryck. Beträkarna uppmanas att fundera kring något tema som kan förena verk från olika tider, miljöer och utförda i skilda syften.

Kostnader för rättigheter att visa verken har bidragit till det begränsade urvalet. De allra flesta exemplen hämtas på temat Människa, de två övriga blir belysta endast med några få exempel. Den pedagogiska idén med hemsidan fyller flera goda syften och den tänkbara användbarheten synes vara stor. Hur mycket hemsidan utnyttjats sedan lanseringen finns inte någon statistik på, men det sammanhänger säkerligen med i vilken omfattning lärare hittar till hemsidan och uppfattar den som användbar.

En klar användbarhet anser jag hemsidan har som förberedelser inför elevbesök, kanske i synnerhet förberedelser som läraren själv kan göra. Hemsidan torde dock behöva utvecklas vidare för att ge större behållning och användarvänlighet. Även om grepp som användande av ljudillustrationer, möjlighet till

virtuell rundvandring i museet etc. är svåra att finansiera, skulle det vara bra om de bildexempel som visas kan göras med bättre upplösning och kunna förstoras upp mer på skärmen. Likaså vore det väl värt att bygga ut materialet med några fler exempel från de teman som handlar om Landskap och Ting.

Däremot anser jag att introduktion och texter har en föredömlig klarhet och är korta och kärnfulla. Det är verkligen möjligt att ganska snabbt få en överblick av de frågor som ställs och att ta del av tips och förslag till hur verken kan användas. Med små medel har man tagit fram ett material som bör ha en lång livslängd.

Konstmöten ägnas åt att ge en pedagogisk hjälp in i de permanenta utställningarna. Det är gott och väl, men man kan misstänka att det inte leder lärare och elever efter att ha bekantat sig med sidan, att framgent söka upp den så ofta. Bygger man däremot in mer aktuella referenser och tips, kan sidan bli mer "levande". Ett förslag är att även presentationer av tillfälliga utställningar kan länkas till konstmöten, så att man kan se en pedagogisk information om en pågående utställning, ett par bildexempel mm. I så fall borde hemsidan kanske länkas också tydligare till aktuella utställningar?

I samband med träffar med skolrepresentanter i fortbildningssyfte presenterades hemsidan konstmöten kort i Läns museet Gävleborg. Därpå har mail med förfråganden om användbarheten tillställts de deltagande. Svarsfrekvensen var för låg för att ge någon indikation på hur hemsidan fungerade. Däremot har diskussioner skett vid olika tillfällen, främst med lärare som på ett eller annat vis varit inkopplade i KUL-projekten. En allmän bedömning är att något som försvårar en omedelbar tillgänglighet av hemsidan för skolbruk, är bristen på adekvat datauppkoppling. Visserligen kan man ofta be elever surfa in på hemsidan, när de befinner sig i datasalar, men i vanliga klassrum finns sällan möjligheter att med videokanon visa "alla på en gång" hur hemsidan kan användas. På det sättet kan man tänka sig att man rent tekniskt kan lösa detta genom att ta ett steg bakåt. Om läns museet producerar några få färg-overhead med exempel på utformningen och användbarheten i hemsidan, kan det vara värdefullt för att locka elever att sedan gå in och pröva den.

Samtal och intervju har gjorts vid ett par tillfällen med Björn Norberg, ansvarig för byggandet av hemsidan konstmöten.com. Björn har tagit upp kostnadsaspekter, rättigheter att publicera bilderna via nätet, m m som begränsat möjligheterna att bygga ut hemsidan. Förslag på hur arbetet kan utvecklas saknas verkligen inte. Det är snarare en kostnadsfråga ställd i relation till vilken nyttjandegrad konstmöten som hemsida kommer att kunna få. I diskussionen i slutet av utvärderingen tar jag upp ett par synpunkter på en rimlig nivå för utvecklandet och upprätthållandet av hemsidan.

VERKSAMHETEN SPEGLAD VIA DELUTVÄRDERING, INTERVJUER, SEMINARIER OCH DELTAGANDE OBSERVATIONER

Skolprojekt har genomförts i nio av tio kommuner. Målsättningen var att initiera projekt i samtliga kommuner, så här har man nästan nått ända fram. Den gemensamma plattformen för projekten har varit att projektledaren har funnit samarbetspartners med konstnärer och skolor kring temat ”Platsens själ”. Medverkande konstnär har erbjudits en månads arvodering för arbete, samt en specificerad summa för utlägg i material och andra kostnader i samband med produktionskostnader. Varje projekt har haft som mål att söka former för en aktiv elevmedverkan, gärna genom prövande av nya uttrycksformer och resulterande i publika presentationer av temat.

Ylva Bydén har fungerat som projektledare fram till september 2003, varpå ledarskapet fördelats mellan museipedagogerna Ann Nilsén och Björn Norberg. Ylva Bydén har lämnat in en omfattande delrapport med genomgångar och sammanställningar av de i september 2003 genomförda och pågående projekten (Se i bilaga en sammanfattande delutvärdering av Ylva Bydén).

Som utvärderare har jag tagit del av detta material, samt av de inlämnade rapporter och den dokumentation som finns kring projekten.

Jag har även haft tillfälle att ta del av slutfasen i tre skolprojekt (Ljusne, Sandviken och Alfta) under hösten 2003 och början av våren 2004. Särskilt i dessa projekt kommer jag att redovisa intryck utifrån det jag tagit del av i form av redovisningar, intervjuer med konstnärer, samordnare, lärare och elever. Jag kommer även att utifrån intervjuer med konstnärer och samordnare diskutera de erfarenheter som gjorts och skissa på tänkbara utvecklingsmöjligheter av den konstpedagogiska verksamheten.

Projektledare Ylva Bydéns delutvärdering

Jag citerar något redigerat Ylva Bydéns slutsatser i sin delutvärdering av KUL-projektet i september 2003:

Genom att producera ett antal konstpedagogiska projekt ute i länet har läns museet fått en ökad inblick i vardagen utanför den egna verksamheten. Läns museet har fått mer kunskap om hur man bättre kan nå ut till den viktiga målgruppen i skolorna. KUL har gett nya erfarenheter och viktiga kontaktvägar ut i länet. Att en person lämnat museet i Gävle för att möta människor på plats ute i länet har genererat stort intresse. Det nära samarbetet med skolorna och kommunerna har ökat förståelsen för respektive institution och kommuner och skolor har fått möjlighet att se läns museet som en tillgång. KUL-projekten har alstrat goda kontaktmöjligheter för framtiden, såväl i skolan som i kommunledningarna.

Genom att KUL-projekten visat den konstpedagogiska verkligheten i länet blir det förhoppningsvis lättare att i framtiden möta de behov och önskemål som finns. Det konstpedagogiska projektet har både visat konstbilder på plats ute i länet och lockat in deltagarna till de verkliga originalen i läns museets konstsamling. För många har mötet med museet varit en upptäckt och besöket har gett starka intryck. Det är viktigt att läns museet tar till vara på och

motsvarar de förväntningar som KUL-projekten väckt.

En viktig slutsats för museet är att möta det stora behov av lärarfortbildning som finns. Det finns en stor pedagogisk kapacitet på länsmuseum. Den stora utmaningen blir att fortsätta utvecklingen mot en större matchning till de olika förståelsenivåer som finns. Att inte skjuta över målet, utan att anpassa konstpedagogiken till verkligheten. Det är viktigt att museet arbetar vidare med utvecklingsprojektets ursprungliga metodfrågor. KUL-projekten har inneburit ett sätt för museet att arbeta med skola och konst, vilka alternativ finns? Hur kan man utveckla lärarfortbildningen kring samtidskonst? Hur kan man arbeta ämnesövergripande med konst i skolan?

Enånger.

Jag delar de synpunkter på verksamheten som Ylva Bydén här för fram efter min genomgång av projektet. Ylva Bydén har även tagit fram bakgrundsmaterial och redogjort för flera av projekten. Då detta material finns i Länsmuseum Gävleborg, har jag valt att i den här rapporten endast kort redovisa en del av detta material. Det första projektet som Ylva Bydén karaktäriserar som ett pilotprojekt var Jennifer Hawkins arbete i Enångers skola. Bydén skriver:

Projektet påverkade förutom skolan, en fastighetsägare, bygdegårdsföreningen, föräldraföreningen, samt kommunens tekniska avdelning. Som en direkt följd av KUL-projektet öppnades den nedlagda ungdomsgården igen, vilket illustrerar att samtidskonst kan påverka och interagera med samhället.

Eleverna fick arbeta nyskapande tillsammans med en spännande konstnär. Jennifer Hawkins gav eleverna inspiration och hjälpte dem framåt i den konstnärliga processen. Hon var drivande och lyhörd samtidigt.

Projektet hade kommit att få en positiv effekt för tilltron till konstens betydelse att kunna verka som stimulerande faktor för förändring i närsamhället. Lärarna var enligt Bydén mycket nöjda med projektet. En negativ faktor var att tid från elevernas ämnestid tagits i anspråk. Det faktum att skolan inte heller satsade på att komma till länsmuseum av ekonomiska skäl, samt att ingen utvärdering från skolans håll lämnats in, visar om inte annat att det trots ett positivt projekt, inte är lätt att följa upp det på bästa vis.

Några trådar som tas upp av Bydén i genomgången av projektet i Enånger återkommer flera gånger i redogörelsen för flera andra projekt. En avser just relationen mellan deltagande lärare och konstnärer i projektet.

Jennifer Hawkins arbetsätt var exemplariskt. En bidragande orsak till detta kan vara att hon förutom att vara konstnär även är utbildad bildlärare och har pedagogisk vana. Med en sådan kompetens är det väl bäddat för att förstå och kunna möta och bemöta skolkulturer på ett positivt vis. Flera andra projekt som redovisas och ett par av dem jag bevistat, utmärks också av goda pedagogiska kvalifikationer bland de deltagande konstnärerna i mötet med elevgrupperna.

I ett par andra projekt lyfts snarare en god komplettering i samarbete mellan medverkande konstnärer och lärare. Den ene står för det konstnärliga, den andre står för den pedagogiska organisationen. Ett exempel på en väl organiserad verksamhet som även kopplades till ett EU-projekt är arbetet i Bergsjö central-skola i Nordanstigs kommun. Först citeras i redigerad form en beskrivning som Ylva Bydén gjort av projektet:

KUL-projektet i Nordanstig pågick under veckan 11–15 november 2002.

Projektet var omfattande. Hela Bergsjö Centralskola, med ca 275 elever i årskurserna 6–9 samt deras lärare, arbetade praktiskt med konst tillsammans med tre konstnärer under denna Konstvecka. Länsmuseum Gävleborg engagerade fotografen Joakim Brolin från Norrfjärden för arbete i årskurserna 7 och 8, samt konstnärerna Staffan Thelin och Nils Olov Hedenskog som föreläsare för åk 9 respektive åk 7. Eleverna i årskurs 6 gjorde skisser till snöskulpturer kring "Platsens själ" tillsammans med bildläraren. Keramikern Nicklas Bergström ledde elevernas arbete med lerreliefer på temat "Platsens själ". En elevgrupp dokumenterade arbetet under Konstveckan. Slutligen arrangerade skolan en elevutställning av Konstveckan på Konsthallen i Bergsjö bibliotek i januari 2003, tillsammans med filmvisning och snöskulpturgjutning. KUL-projektet i Bergsjö genomfördes i samarbete med EU-projektet "Nordanstig – Konstnärernas och småföretagarnas kommun" och Konst Gävleborg.

/.../

Bergsjö Centralskola.

Alla skolor i Nordanstigs kommun gick gratis på konstvisningar på läns-
museet. Mellan oktober 2002 och februari 2003 reste 996 elever i årskur-
serna 4–9 till läns museets konstsamling Möten i Gävle. Museet genomförde
41 guidade visningar. Kostnaderna för konstvisningarna delades lika mellan
Länsmuseet Gävleborg, EU-projektet och Konst Gävleborg. X-trafik (läns-
trafiken) stod för tågresorna mellan Hudiksvall och Gävle.

/.../

Det konstpedagogiskt projektet i Bergsjö Centralskola är unikt genom att
skolan gjorde en hel vecka till en Konstvecka. Alla elever och lärare berördes
därmed aktivt. Konstveckan genomfördes med ett speciellt schema, vilket
gav en enorm genomslagskraft för projektet. Alla ordinarie ämneslärare följde
med eleverna in i konstarbetet. Konstveckan föregicks av ett stort arbete med
planering och samordning. Redan i maj, ett halvår före konstprojektet i sko-
lan, hade vi ett första möte med skolans ledning och lärare. Vi hade stående
kontakt med skolan hela vägen. Rektorn satte samman konstveckans arbets-
grupp, lade om hela skolschemat och inte minst, informerade alla berörda.
Detta gjorde att projektet var grundligt förankrat bland lärare och därmed
också bland eleverna. Hennes delaktighet var en förutsättning för lärarnas
stora engagemang i Konstveckan.

/.../

Skolan var mycket positiv till samarbetet med läns museet. Resorna till läns museet var mycket uppskattade. Skolan samordnade föräldrarnas skjuts till bussar tidigt om morgonen för att hinna med tåget till Gävle. De arrangerade picknick som äts på museet. Läns museets frontpersonal tog väl hand om barnen.

/.../

Ett väl planerat och genomfört projekt med mycket stor genomslagskraft. Många lärare arbetade ämnesövergripande kring konst och temat "Platsens själ". En förutsättning för skolans engagemang var rektorns stora delaktighet i projektet. KUL fick en enorm draghjälp i och med det lokala samarbetsprojektet. Skolan vill gärna göra om ett konstpedagogiskt projekt.

Sammanfattningsvis har det goda samarbetet på olika nivåer bidragit till ett lyckat resultat. Det faktum att man på skolan enades om att arbeta tematiskt i skolans samtliga klasser på högstadiet under en hel vecka, bidrog till möjligheterna. Därutöver var avtalet med länstrafiken en god möjlighet för att kunna genomföra alla besök som skedde på läns museet i Gävle. Planeringen och genomförandet av en utställning, liksom täckning från lokalpressen bidrog förstås också i hög grad. När en kommun verkligen satsar på kulturengagemang mot skolor så underlättar det oerhört för att just kunna delta i projekt som initieras från andra håll. Kultursamordnarens roll blir uppenbart en nyckel till möjligheter att samverka mellan skolor och andra aktörer inom kulturområdet.

I Ylva Bydés genomgång framgår även att lyckade projekt har haft bättre förutsättningar när en god planering och goda möjligheter att anpassa schemat åstadkommit. Det innebär att intensivperioder och sammanhängande arbetspass på en eller ett par dar i stöten gynnat arbetet. Ett par exempel ges från projekt Ylva Bydén redovisat.

Konstkursen för sommarlovslediga barn gavs på Helsingegården i Järvsö andra veckan i augusti 2002. Syftet var att hitta arbetsformer för konstnärer och konstpedagoger att arbeta skapande med barn kring ett givet tema, "Platsens

Helsingegården.

Helsingegården.

själ”, inom KUL-projektet. Trettio barn i åldrarna 10 till 15 år deltog under fem heldagar av sommarlovet, med deltagare från sex Hälsingekommuner. Barnen arbetade med konstnärliga tekniker tillsammans med de två konstnärerna Marie Gunnarsson och Stanley Lorentzen. Kursen fokuserade även på samtalet kring konst. Under bildvisningar diskuterades konstbegreppet och barnen blev introducerade i samtidskonsten. En videodokumentation gjordes av Konstkursen.

Ämbarbo skola i Ljusdal valde att göra Kul-projektets tema ”Platsens själ” till ett övergripande tema för hela skolan under hela vårterminen 2003. KUL-projektet omfattade 75 elever från 6-åringar till åk 6. Skulptören Bergsteinn Asbjörnsson från Delsbo engagerades för en tid motsvarande en månad på heltid med stöd från AF Kultur i Umeå. Ylva Bydén skriver:

KUL-projektet i Ämbarbo skola i Ljusdal utmärker sig genom att skolan arbetade med konsten och temat Platsens själ helt ämnesövergripande. Alla skolans lärare och elever var engagerade under en relativt lång tid. Klasserna var helt uppbrutna och elever från 6 år till åk 6 arbetade tillsammans i gemensamma verkstäder kring KUL-projektets tema ”Platsens själ”. Skolan använde temat som terminstema för hela skolan. Skolans personal var också mycket engagerade i projektets planering och genomförande.

Ämbarbo skola.

Jag summerar mina intryck vid läsningen av delrapporterna av Ylva Bydén, samt drar följande slutsatser:

I projekt som inte lyckats fullt ut har svårigheter att finna bra möjligheter till tids disponering för projektet varit en faktor. Det har visat sig vara svårare på högstadiet än på låg- och mellanstadiet. Det har även visat sig att svårigheter kan gälla samverkan mellan de ingående parterna. Särskilt gäller det samverkan mellan lärare och konstnärer. Här kan man ana att ett visst revirtänkande kan uppstå. Särskilt om det bland yrkeskategorier nära varandra, t ex bildlärare och konstnärer, inte finns klara och väl kompletterande roller i arbetet som bägge parter stödjer och accepterar.

Utöver delrapporterna har Bydén en redogörelse för kontakter med institutioner, personer etc som på olika sätt varit delaktiga i projektet. Dessa bilagor har jag här inte medtagit. Då jag kommer in i projektet i ett senare stadium har jag valt att fortsätta den diskussion Bydén initierar i sin rapport, efter att ha redogjort för observationer, intervjuer och dokumentation av projekten.

Intervju med Hans Limbus Tjörneryd

I ett inspirerande möte med konstnären Hans Limbus Tjörneryd kom vi att samtala såväl om hans konstnärsskap, syn på pedagogik, som delaktighet i KUL-projektet. I den sammanställning som gjorts som video, i Ylva Bydéns rapport och i egna skrifter kan man väl följa Limbus arbeten med sina nedstuckna elliptiska sk space-sticks i olika miljöer. I Bergby genomfördes ett projekt anspelande på Heliga Birgittas möjliga besök i Hamrånge kyrka vid sin färd till Nidaros (Trondheim) vid trettonhundralets mitt.

I Limbus verksamhet i det projektet framstår konstnären som inspiratör och energigivare till alla som deltar. Det sammanhänger även med konstnärens vilja att uppnå gränsöverskridande tillstånd och våga pröva det oprövade. Mitt intryck är att detta såväl medialt som i bygden mycket uppmärksammade projekt bar konstnärens signum. Eleverna blev medhjälpare och inspirerade av de visioner som projektet födde. Ett gott exempel på en konstnär som i sina projekt lyckas entusiasmera och bygga upp gestaltningar tillsammans med andra, men samtidigt även utföra den egna visionen genom konstnärlig handling.

Jag nämner detta för att visa på att andra konstnärer i projekten ofta valt en mer passiv roll. De har ibland vinnlagt sig om att inte själva delta i det aktiva skapandet, utan mer inta en handledande och inspirerande funktion till projekt som tydligare utformas av eleverna själva. Ibland är det svårt, eller ens inte nödvändigt (skulle säkert Limbus hålla med om) att definiera en sådan gräns. I Enånger ledde t ex konstnären Jennifer Hawkins ett projekt som hon rapporterat utförligt, och som även projektledaren Ylva Bydén ser som exemplariskt utfört.

Ungdomarna lyckades ta initiativ till att aktivt verka för att verksamheter som ungdomsgården fick finnas kvar och de deltog aktivt i det sociala arbetet i bygden. Pedagogiken att uppmuntra kreativa lösningar och hjälpa till att understödja goda förslag till skarpa konstnärsprojekt, kan naturligtvis ses som en konstnärlig handling i sig, även om den inte resulterar i av konstnärer utförda objekt eller kvarlämnade alster.

Hans Limbus Tjörneryds medverkan i ett av de genomförda KUL-projekten ser jag som ett av flera konstnärsskap som på ett genomgripande vis kan hjälpa till att forma och omforma de medverkandes uppfattningar och upplevelser av konstnärlig verksamhet och ytterst av konsten som kunskapsform. Det förefaller

Bergsjö. Ovan till höger länsmuseet.

därför viktigt för länsmuseets konstpedagogiska profil att i skrift lyfta fram ett par av de goda exemplen på verksamheter som formats under KUL-projektet. Jag kan då tänka mig att texter och bilder kring fyra till fem av de genomförda projekten, kan vara en god inspiration för skolor och andra intresserade "målgrupper". Det kan bli konkreta förslag att utgå ifrån vid planering av motsvarande lite mer genomgripande projekt.

Ylva Bydén ser projektet som mycket väl fungerande och utvecklande i sin rapport:

Ett riktigt lyckat konstpedagogiskt projekt som berört ett helt samhälle på landsbygden. Eleverna och lärarna fick träffa en konstnär med starka idéer. En annorlunda och spännande vuxen som provocerade och upprörde, men också inspirerade till alternativa världsbilder och fantastier. Jag tror att de spännande himlamålningarna och arbetet med Hans Limbus Tjörneryd är bland det som ungdomarna kommer att minnas bäst från sin skoltid i Bergby. Genom installationen vid Hamrånge-bron och "flygskulpturerna" mötte många av bygdens människor samtida konst – ett av målen för KUL-projektet. En förutsättning för projektet var samarbetet med Gävle Konstcentrum och Konst Gävleborg.

Stenbergaskolan i Ljusne

Konstnärerna Helena Burman och Eva Marklund engagerades i ett projekt på temat "Platsens själ" med två fjärdeklasser. Konstnärerna presenterade sig och sin verksamhet genom att visa bilder och berätta om sina konstnärsskap. Man arbetade sedan ett par halvdagar i veckan med respektive klass under fem veckors tid. Elevernas ordinarie bildlektion ingick inte direkt i projektet.

Under loppet av projekttiden genomfördes efter vissa ekonomiska besvär en resa till länsmuseet i Gävle, där även presentationer av samtidskonst och arbete i Manegen skedde.

Helena och Eva hade i sitt arbete med eleverna hela tiden klassföreståndarna med i grupperna. De olika elevgrupperna fick i uppgift att undersöka var sitt slumpmässigt indelat område i skolans närhet. Utifrån de upptäckter och dokumentationer som eleverna gjorde inom sina områden, presenterades en utställning i aulan med inbjudna skolelever och anhöriga. Varje elev fick en kort presentation i ett videoinslag som visades på storbildsskärm. Saft och tilltugg serverades inne i aulan.

De arbeten som visades upp var gestaltningar av de olika grupparbeten som utförts främst på plats i naturen. Bland annat byggdes en "discokula" av slaggsten och delar av roddbåtsvrak ingick i skulpturer. Fotografier monterades med bilder från installationer i närmiljön.

Redovisningen hölls i en positiv anda och många elever från andra klasser, liksom andra lärare och även föräldrar kom under eftermiddagen. I denna produktion var det trots allt mer processen som varit i fokus, och inför själva utställningen hade mindre arbete nedlagts.

I ett samtal med lärare i 4 A, Karin Gustavsson, framgår att i årskurs 4A och B går sammanlagt ca 35 elever och i åk 5 ca 40 elever. Dessa valdes ut till projektet ur den tänkta målgruppen klass 3–6. Lärarna i klass tre hade inte samma intresse och i klass sex fann man svårigheter då vissa elever skulle få svårt att arbeta i den projektform som föreslagits. Lärarna Karin, Inga Lill, Kerstin och Elisabeth ansvarade för var sin klass och de två konstnärerna arbetade med varje klass under halva dagar. En eftermiddag var ägnad åt möjligheter till lärarlagsträffar. Projektet startade i mitten av september och pågick till mitten av november.

Ljusne.

I den första planeringsfasen var lärarna inne på att inte arbeta traditionellt med konst, att gärna arbeta skulpturalt och gärna i utomhusmiljö. Därför välkomnades konstnärernas förslag på upplägg. Konstnärernas presentationer skedde för klass 4 respektive för klass 5 och var lyckade. Resan som företogs till Gävle blev också den mycket uppskattad. Museipedagog Ann Nilséns föredragning, arbete i Manegen, samt allt runt omkring upplevdes av barnen som spännande och givande. Jag frågade om det tematiska arbetet med konstprojektet "platsens själ" även togs upp i andra ämnen. Inte direkt, menade Karin, som däremot påpekade sambanden med t ex geografi där man läser om sin egen region, uteverksamhet som är ett viktigt inslag i undervisningen mm.

Lennart Karlsson, bildlärare i åk 3–6 vid skolan framhöll att resan till Gävle var mycket lyckad och en bra igångsättare av projektet. Han förklarade att han själv ofta arbetar tematiskt i samarbete med andra ämnen. Lennart beskriver sitt arbete som en slags verkstad.

Projektets genomförande

De fyra elevgrupperna lottades ut i fyra områden, som efter olika överväganden sedan ringades in närmare. Även här ändrades val av plats med hänsyn till omständigheter, men snart nog hade alla grupperna funnit sin plats. Två platsbildningar gränsade till vatten, en inbegrep en begravningsplats och en hade utsiktsberget i centrum. De fyra grupperna valde olika fokus. En grupp utgick ifrån utsiktsplatsen och fotograferade därifrån, samt arrangerade en 360-graders bild som visades på utställningen. Därtill fanns hemliga paket mm. Den andra gruppen konstruerade en discokula av slaggsten, som roterade genom batteridrift. Den planerar man att använda vid kommande discon. En grupp tillverkade barkbåtar och arrangerade verk utifrån gamla vrakdelar av båtar från stranden. En grupp arbetade med stenar och löv – tungt blir lätt och vice versa, när stenarna hängde och löven var fastgjutna i formar.

Dessa föremål installerades i aulan under fredagen och visades jämte dokumentära fotografier och montage, samt vyer över områden där man arbetat. Till detta kom en kartbild med angivande av arbetsplatser, samt en videofilm. Videofilmen visade grupp för grupp, elev för elev presenterade sig och ett intresse. Sedan följde avsnitt från arbetsprocesser och så tog nästa grupp vid. Projektionen visades på en stor duk. Musik som valts ut åtföljde delar av videon.

Eva och Helena menade att det var viktigt att i den här arbetsformen lägga sitt eget konstnärsego på hyllan och ha som roll att frammana elevernas processer. De märkte att barnen gillade att jobba fysiskt, särskilt killar som fick ta i, men det gällde alla. Därmed bryts en del strukturer som etableras inom vissa ämnen i skolan – vem som har hunnit längst i matteboken osv. Sånt gäller inte här och man kunde etablera nya roller. Eva framhöll att vikten av det konstnärliga ämnet låg i att känna att det man gör själv, tycker och tänker duger – att det är rätt. Det är också en likhet med hur skolan bör arbeta och hur man kan lära sig att vända och vrida på saker och se dem från nya och egna perspektiv.

Båda konstnärerna betonade likheten mellan sitt eget konstnärliga arbete och det som eleverna ställdes inför. De betonade även vikten av att kunna arbeta med stöd av lärare som hjälpte till med det vardagliga lärarjobbet, närvarokoll, praktisk hjälp, trygghet mm. På vernissagen såg man stoltheten hos eleverna och kunde notera omgivningens intresse. Föräldrar kom, annan personal och även gott om elever från andra årskurser tittade in under vernissagen som varade mellan klockan 12 och 14 på fredagseftermiddagen.

Samtal fördes med eleverna Adam, Ricky och Patrik, Cattis, Elinor och

Angelica i klass 4b. Samtliga jag intervjuade och flera andra som jag utbytte några ord med syntes mycket nöjda med arbetet med "platsens själ". Barnen beskrev vilka verksamheter de deltagit i, vika initiativ de tagit och hur arbetet hade gått till. Någon hade hittat ett öde hus, som sen de flesta bekantade sig med och hittade saker i. Barkbåtar med segel som också var meddelanden till dem som hittade dem. Döda fåglar som begravits, tillbud av olika slag – inte minst under resan till Gävle – hade satt spår hos eleverna. Om något var tråkigt så var det att arbetet nu var slut.

Vid samtal med vikarierande rektor Eva Hedberg framgick att eftersom våren 2003 varit omtumlande och arbetsam, sköts projektet till hösten. Eva karakteriserar sitt arbete som rektor för förskolan till klass 6 som att ständigt arbeta i "direktsändning". Hon ser en skillnad mellan arbetsformer på lägre stadier mot högstadiet. Det är enklare att finna projekt som skär över ämnesgränserna och som utförs i mer samlad form i de tidigare åldrarna. Det sammanhänger dels med läralagens arbetssätt på de olika stadierna, dels med svårigheterna på högre stadier att bryta schemat, med så många olika lärare och ämnen. Rektor Eva såg mycket positivt på arbetet och var full av beundran inför resultatet. Hon såg i sin roll att kunna hjälpa till och stötta i arbetet, t ex när det var tal om resan till Gävle och kostnader i samband med den.

Konstnärerna Eva Marklund och Helena Burman var mycket nöjda med sitt arbete, med elevernas aktivitet och med det stöd de hade av lärarna. De framhävde även bildläraren Lennarts viktiga arbete med klasserna utanför projektet. Konstnärerna framhöll arbetets processinriktning. De ansåg att de viktigaste erfarenheterna just skett i samband med arbetet, snarare än i tillkomsten av de "färdiga" objekt som visades upp i samband med vernissagen.

Upplägget hade varit styrt så till vida att det fanns en plan, tidsmässigt och inriktningsmässigt för arbetet. Man hade börjat med att visa upp sina egna arbeten, samt visat bilder på konst som berör dem själva och som de tycker är spännande. Resan till Gävle hade varit ytterligare ett sätt att få tillstånd en viktig diskussion om vad konst kan betyda och olika vis att närma sig konst. Konstnärerna tyckte besöket gått utmärkt väl ihop med deras arbetssätt.

I samband med arbeten av dessa slag frågar man sig som betraktare vilka spår projektet kommer att sätta hos eleverna. Hur kommer denna positiva erfarenhet att föras vidare i annat arbete, i intresse för konst och kultur etc? Ett sätt är att förmoda att om eleverna tar sig tillfälle att reflektera över liknande frågor själva får de en mer solid grund att jobba vidare utifrån. Mycket av de kommunikativa inslagen i denna process gällde deltagarnas egna förmågor att se, att uppleva, att erfara och att omskapa.

Kan man gå vidare och se hur dessa erfarenheter kan spridas till andra och nå fram i t ex utställningens form när man ytterligare ett steg. Ett exempel på detta är att i de prydligt inslagna paketen visste bara eleverna som gjort detta vad som fanns. Ett sätt att låta andra besökare närma sig vissa hemligheter, är att finna på hur man bäst lägger ut trådar för andra att ta tag i. Denna konstpedagogiska del av arbetet synes konstnärerna väl ha ledsagat eleverna i under projektet, men den kan även behöva belysas och reflekteras kring i samband med utställningen och erfarenheterna av hur man tillägnar sig konst.

Vid mina intervjuer med deltagande barn i projektet framgick att de var mycket nöjda med sitt arbete och att de haft mycket roligt och spännande att arbeta med. Flera var också påtagligt stolta över sin medverkan och över resultatet. Allmänt positiva synpunkter fångades även upp i samtalen med de engagerade lärarna och med studierektor. Konstnärerna själva var också mycket nöjda med hur arbetet framskridit.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan sägas att projektet var mycket lyckat för alla parter. Flera viktiga faktorer tycks ha samverkat. De båda konstnärerna var mycket engagerade i handledningen av eleverna och peppade dem till att våga släppa loss och pröva många vägar att ta sig an temat platsens själ. De arbetade hela tiden med eleverna i ett gemensamt projekt, snarar än att ha ett distanserat förhållningssätt. Lärarna stöttade eleverna och konstnärerna med att ge en pedagogisk stadga i verksamheten, känna eleverna och hjälpa till att få arbetet att flyta på effektivt.

Eleverna själva har tänkt på idén kring ”platsens själ” och har varit engagerade sakletare och idékläckare – och bejakats i detta arbete.

En förhoppning är att detta arbetssätt som här har genomförts, jag kallar det för att arbeta med estetiska läroprocesser, här på konstnärlig grund, sprids och utvecklas vidare vid denna och andra skolor. Ett aber är emellertid om man tänker sig att konstnärers medverkan är ett krav för att estetiska läroprocesser på konstnärlig grund skall kunna ske. Syftet borde snarare vara att ett projekt som detta, framgent skulle kunna genomföras även utan konstnärlig expertmedverkan.

En poäng med denna utvärdering är att undersöka hur arbetet med estetiska läroprocesser ute i skolorna kan vidareutvecklas utan att förutsätta särskilda medel som tilldelas för detta ändamål.

Jag kommer i slutet av rapporten att föreslå några tänkbara tillvägagångssätt. Generellt uppmanas skolor att finna former för, att göra tradition av och att permanenta verksamhet, som sker med undersökande av den egna närmiljön där estetiska uttryck är viktiga beståndsdelar.

Gäverängeskolan i Ockelbo

Konstnären Ingela Sand Arenander arbetade tillsammans med bl a läraren Karin Kranz Wall i en åk 6 med 30 elever. Utifrån temat ”Platsens själ” valdes att medelst engångskameror fotografera den egna miljön. Ingela inspirerade genom att visa egna verk och att anknyta till den tradition av dokumentärfotografi med personlig knytning som t ex Anders Petersén i Sverige representerar. Barnen kom att visa husdjur, soffor mm, som sedan bla i kollageform visades upp på biblioteket. Ett inslag i dokumenterandet var också att utifrån inspiration från Ingelas avgjutna tår i chocklad låta eleverna också arbeta med avgjutningar som del i dokumenterandet av den egna ”personen”. Jag har själv inte haft tillfälle att följa projektets gång till avslut, men har tagit del av rapporter av Ann Nilsén.

Varje miljö är unik och det är i sig roligt att man vågar pröva många olika varianter i ett arbete med det övergripande temat ”Platsens själ”. Att använda dokumentärfotografi och engångskameror är för övrigt något som konstnären Alfredo Jaar med stor framgång gjort i projekt med sluminvånare i Caracas, skolbarn i Kalmar m m! Det som sist och slutligen avgör vilket ”avtryck” de olika projekten sätter på eleverna, deras lärare, skolan och närsamhället har med flera faktorer att göra. En och den kanske viktigaste är om engagemanget och viljan att verkligen åstadkomma något av betydelse för sig själv som deltagare. En annan är huruvida media, föräldrar, omgivning mm tar del av och informeras om den bedrivna verksamheten.

Inte minst i detta sammanhang synes det vara viktigt att i formandet av projekt i skolor där människor utifrån deltar, som konstnärer, projektledare, museipedagoger etc se till att avsätta medel för en liten publikation av projektet, en

Ockelbo bibliotek.

form av dokumentation att använda i framtiden. Det kan även ge en stimulans till att ta för vana att arbeta med dokumentation i större utsträckning i andra sammanhang, inte minst i utåtriktat arbete vid skolorna, och kanske främst när den estetiska verksamheten har en framträdande roll.

Hamnargymnasiet i Sandviken

På temat "Sandvikens själ" visades på Sandvikens konsthall en utställning gjord av elever vid Hamnargymnasiet i Sandviken. Den innefattade verk av ett femtontal elever, ett par grupparbeten och ett antal individuella bilder och installationer.

Konstnären Åse Frid, sedan något år verksam i Sandviken, knöts till projektet, med bildlärare Anna-Karin Lundmark som upplät tid till arbetet inom ett par av sina gymnasiekurser. Efter information om temat från bland annat Björn Norberg, diskuterades möjliga arbetsätt. Åse var noga med att poängtera för eleverna att eget engagemang krävdes och att arbetet förutsatte att research genomfördes på temat. Förslaget som var i fokus var att arbeta utifrån idéer om hur man kan arbeta med idéer kring utveckling av Sandvikens stadsplan. Då

Sandvikens konsthall.

Hammar gymnasiet angränsar till den nyligen återinvigda kommunala konsthallen fanns en plan att ställa ut i det inre rummet därstädes i samband med projektets avslutande. Så blev också fallet, vilket underlättades av att Daniel Palmberg vid Sandvikens konsthall också knöts till projektet i början och dessutom är verksam på deltid vid Hammar gymnasiet.

Jag hade ett samtal, någon månad efter projektets genomförande, med eleverna Sebastian Norde och David Lingvall, medverkande elever från estetiska programmets år 1. De var själva mycket nöjda med att ha deltagit i projektet och hade satsat mycket tid och energi. Båda hade funnit intressanta ingångar i projektet och arbetat fram var sina egna delar i utställningen. David gjorde en alternativ skyline och Sebastian en grafittimålning. Eleverna tyckte att de som engagerat sig fått ett gott stöd i sina arbeten och att det varit en lärorik period. Dock observerade de att bland de strax under 20 st elever som anmält sig intresserade att delta, fanns mycket varierande arbetslust för projektet. Det faktum att det hela mer blev en rad enskilda arbeten än ett fastare knutet tema kommenterades också.

Anna-Karin Lundmark är sedan hösten 2003 bildlärare på Hammar gymnasiet. Hon hade inte hunnit sätta sig in i verksamheten fullt ut, men var ändå positiv till att inleda samarbete med konstnärer utifrån. Vid vårt samtal kom vi in på svårigheter i arbetsfördelning mellan lärare och till projektet knuten konstnär, och hur viktigt det är med en tydlig planläggning. Anna-Karin efter-

lyser att man i kommande projekt tydligare klargör rollfördelningen.

Vid samtal med konstnären Åse Frid togs också upp behov av väl strukturerade projekt, gärna koordinerade av lärare. Min tolkning är att när man som i detta fall lägger fram ett förslag till tema, är det viktigt att enas om ramarna för arbetet, och de olika uppgifterna som respektive ledare har i projektet. På ett plan visas också vikten av att ha elever som är genuint intresserade för att delta i arbetet på ett i grunden pedagogiskt problem.

De projekt som initieras ”utifrån” måste få tid att landa hos eleverna och ges utrymme för att omformas i enlighet med hög grad av ansvar också hos eleverna. Det är ett långsiktigt arbete att finna former för att kunna genomföra projekt som har beställare utanför klassrummen, sk skarpa projekt, med väl utarbetade rollfördelningar. Det gäller i synnerhet projekt av ett slag som Åse föreslog, där en viktig grund är intresset att utforska och inte att bara gå på ”känsla”. Vikten av att avsluta projekt med en påföljande utvärdering diskuterades. Överlag visar detta projektets lyckade produkter i utställningen att det krävs mycket förarbete, när man arbetar med socialt inriktade konstprojekt. Frågan om dialogen mellan projektledare, lärare och elever återkommer jag till i diskussionen i slutet av utvärderingen.

Alftaskolan i Alfta

Under konstnären Jakob Danhards ledning har fyra sjundeklasser i Alfta arbetat med ett ljudprojekt. På temat ”platsens själ” har man konstruerat åtta ljudlådor som skall anknyta till orten i bild och ljud. Som grundmaterial har man sponsrats av ett företag på orten, NEFAB Emballage AB, att använda färdiga emballagelådor, ca 40×60×40 cm med ett fällbart lock på toppen. Eleverna valde att göra lådor med fabriksljud, med ljud från byn, från forsen, på mål och med en hyllningssång om Alfta!

Eleverna putsade på lådorna, installerade högtalare och gjorde hål och monterade. Därtill spelades musik och ljud in från olika platser men anknytning till bygden och bilder och miljöer fästs på, i och intill lådorna. Vid utställningen som hölls i läns museet i Gävles utställningsytor för utställningen ”Möten” placerades så lådorna i miljöer där eleverna tyckte de smälte väl in.

Alftaskolans elever på läns museet.

Vid vernissagen presenterade elevgrupperna sina arbeten. Ett på det hela taget mycket lyckat projekt. Intervjuer genomfördes med elever i grupper. Det framgick inte minst i samtal med de stolta eleverna när de i kortare intervjuer beskrev sina arbetsinsatser. Förutom lådorna hade man också fotografier, producerat en affisch och ett videoinslag.

I samtal med konstnären Jakob Danhard kom vi in på behovet av att ha en kunnig person och ett klart koncept i samband med skolarbeten, om de skall få möjlighet att visas i museer och andra institutioner. Dessa har ju ofta krav på viss finish för att godkänna utställningar utan garantier och en konstnärlig kompetens hos projektledare är ju en sådan form av garanti. Jakob betonade att han antar att museer ofta kräver en slags garanti för att erbjuda plats och utställningsyta i samband med elevproduktioner. Har man då back-up av en renommerad person som ansvarar för att resultatet blir av intresse för en allmänhet, så kräver det gärna medverkan av någon med erfarenhet av konstnärliga produktioner.

Jakob betonade hur väl samarbetet flutit med de medverkande eleverna och lärarna. Även vid intervjuer med lärare som Camilla Swärd Hellberg, betonades vikten av god planering. Det faktum att man valde sjundeklassare har t ex med det att göra, att betygshetsen inte börjat. Det är lättare att kunna få loss tid och resurser att gå in i ämnesövergripande projekt då.

Vid vernissagen på Läns museet Gävleborg kom även representanter från företaget som sponsrat med lådor, även om påannonseringen om besök från lokala TV-stationer inte infriades. Stämningen och andan var god och det här projektet har verkligen lyckats genomföra i stort sett alla de målsättningar som formuleras i ”fem nav i Kul-projektet”. Det kan därför vara intressant att i diskussionen se vad som går att lära av detta projekt för kommande arbeten i samverkan mellan skola och konstmuseer. Den omedelbara slutsatsen är att det är en god idé att finna former för att visa sina arbeten också utanför skolan. Det gör projektet mer utåtriktat och ställer också särskilda krav på genomförandet. Jag återkommer till detta.

Lärofortbildningsdagar

Läns museet Gävleborg, Gävle Konstcentrum, Kultur Gävleborg samt Föreningen för undervisning i svenska museer (FUISM) anordnade 30–31 oktober 2001 ett seminarium om konst – skola – samhälle kallat Fokus på konst. Seminariet gav goda möjligheter att introducera KUL-projektets inriktning mot skolprojekt med deltagande konstnärer, samt att vidga synen på den samtida konsten. Ett endags seminarium på liknande tema hölls i Hälsinglands museum i Hudiksvall i september 2002, riktat till lärare, kultursekreterare, konstnärer och bildpedagoger.

År 2002 hölls lärarkvällar kring materialet i pärmen ”Nyfiken orange” i Gävle och i Bollnäs. Nyfiken orange är läns museets pedagogiska erbjudanden till skolor. 2003 och 2004 har hållits fortbildningskvällar i Gävle i samverkan med Kultur Gävleborg.

I dessa fall fungerade fortbildningsdagarna väl i relation till det pågående KUL-projektet. Efter KUL-projektets avslutande finns det anledning att se över former för hur liknande seminarier kan användas för att vidmakthålla och stärka skolornas kunskap och intresse för aktivt deltagande i konstpedagogiskt skolarbete.

För att få fortbildningsdagar om konstpedagogik och läns museets resurser att vara en aktiv part i skolornas arbete med estetiska läroprocesser krävs flera saker. Först och främst krävs tillträde till de inom kommunernas skolorganisation som

handhar och planerar fortbildningsverksamhet. För det andra krävs ett uppbyggande av kontaktnät med personer på skolor som har ett särskilt ansvar för kulturfrågor i skolan. För det tredje krävs en utarbetad plan på vad museet kan och inte kan bistå med beträffande skolornas möjligheter att använda sig av museets tjänster.

Intervju med Elisabeth Lindberg, konstnär och konstkonsulent

Elisabeth har i samarbete med Ylva Bydén medverkat i kontaktande av konstnärer och skolor inom KUL-projektets ram. I ett första steg kontaktades gärna kultursekreterare i de olika kommunerna och man efterhörde även vilka skolor som kunde tänkas vara intresserade.

Konstnärer inom KRO i länet tillfrågades om intresse att delta och av de tolv av ett 50-tal som förfrågades kunde man gå vidare. Även konstnärer som valts ut då de funnits arbeta med intressanta och för projektet spännande former av konst kontaktades.

Som jag uppfattar det har Elisabeth i sin roll som konstkonsulent betytt mycket genom den förankring hon har i länets konstliv och i kännedom om kommunerna. Läns museet Gävleborg har härmed lyckats knyta en viktig person till projektet och upprätta ett ömsesidigt fruktbart samarbete. Risken att projektet styrs av särintressen minskar då urvalet av medverkande konstnärer skett både inom och utom länet. Sannolikheten att finna för uppgifterna kompetenta och väl motiverade konstnärer ökar genom ett ”positivt urval”. Exempel på detta lyckas finna konstnärer med ett pedagogiskt intresse, som även är verkamma inom konstgenrer som ofta inbegriper sociala möten i den konstnärliga processen.

Av samtalet framgick att Elisabeth haft en aktiv roll i uppstartandet av flera av de genomförda projekten. Hon anser att KUL-projektet kommit att leda till ett ökat intresse för konstnärlig verksamhet och att flera yngre konstnärer kommit fram med sin konst och sin syn på konst så att det uppfattats och uppskattats av många barn och ungdomar.

Intervju med Ann Nilsén, antikvarie och museipedagog vid Läns museet Gävleborg

Ann betonar KUL-projektets två sidor. Dels uppbyggandet av Manegen och dess verksamhet, samt av konstmötes-hemsidan, dels arbetet med att ta fram projekt i samverkan med konstnärer och skolor i de olika kommunerna. I det senare fallet handlade mycket om att komma ut i skolor och informera. Det gällde också att ha god kontakt med kultursekreterare och andra för att få information om skolornas verksamhet.

Ann betonar att temat ”Platsens själ” var väl valt, då det ytterst berör den enskilde att se sin egen plats på jorden. Det är ett tacksamt tema för lärare och skolor att arbeta med. Möjligen kan vissa av de deltagande konstnärerna genom temat känna sig beskurna i sin handlingsfrihet, menar Ann. Ann har genom att följa projekten sett att det inte alltid är de mest renommerade konstnärerna som lyckats bäst i att genomföra projekt med skolbarnen. En viktig förutsättning är att trivas väl med och inspireras av eleverna och att även kunna släppa sin konstnärsroll.

I detta sammanhang är det viktigt att fastslå att möjligheten att använda konstnärer ger bättre förutsättningar att skapa mindre traditionella projekt och att få syn på nya visuella grepp. Samtidigt har det varit svårt att engagera bildlärare på skolorna som direkta samarbetspartners. Ett skäl till detta kan vara den allmänna belastning dessa lärare har i att vara knutna till i stort samtliga klasser på skolan. Det gör det svårare att få möjlighet att särskilt profilera sig mot projekt där ett par undervisningsgrupper ingår.

Från museets sida menar Ann, är det också viktigt att hushålla med aktivt deltagande i projekt, när inte särskilda medel tilldelas. Ett par om året och med koncentration på en eller ett par veckors projekttid tänker hon sig är möjligt att kunna hantera. Rollen som ansvarig för den konst- och kulturpedagogiska verksamheten låter sig väl förenas med rollen som ansvarig för särskilda utställningar menar Ann. Hon anser att det till allra största delen är en fördel om det pedagogiska samordnas med utställningsansvaret. Här vill jag inflika att denna uppfattning delas även av Cecilia Nelson, med långvarigt konstpedagogiskt och utställningsansvar för Lunds konsthall. I samband med Baltic Art Centers symposium i Visby om den samtida konstens roll, april 2004, hävdade hon att hon stundom kritiserats för dessa dubbla roller. Samtidigt hävdar Cecilia Nelson, liksom Ann Nilsén, att det ger större möjligheter att verkligen kunna inkorporera pedagogiken väl med utställningarna.

Intervju med Ted Chikasha, antikvarie och museipedagog vid Läns museet Gävleborg

Ted Chikasha arbetar med utställningar, visningar och workshops vid Läns museet Gävleborg.

Under våren 2004 har bl a en målarskola med grupper av förskolebarn och deras föräldrar startat. Den kallas Barnens Konstnärsklubb. Både föräldrar och barn får nya ingångar till konstnärlig verksamhet och får mer kunskap om museets samlingar. Vi samtalade om möjligheter att bygga ut denna typ av verksamhet i förlängning av KUL-projektet. Utvärderingen av kursen har varit mycket positiv och verksamheten kommer att fortsätta med två grupper hösten 2004.

Vi kom även in på frågor om hur de permanenta hängningarna bäst kan disponeras och om kopplingen till hemsidan "Konstmoten". Ted företräder den åsikt jag även hört från kritiker av t ex Tate Moderns tematiska hängning, som ju inspirerat läns museet i Gävleborg. Han anser att risken med en sådan hängning är att konstverken snarare riskerar bli illustrationer till teman och att konstnärens syfte kan försvinna. Ted illustrerar med att nämna målningar av Halmstadsgruppen som nu hänger på olika platser i utställningsrummen. Först när man ser dem samlade får man en uppfattning om hur denna grupp arbetade och vad man syftade till.

Ted ställer sig positiv till att i större utsträckning använda museets salar för att kunna låta elever ta plats och visa sina arbeten. Ted vill åstadkomma fler möjligheter att hänga om i samband med särskilda teman, men ha en mer kronologisk hängning som bas. Att utnyttja och skapa tillfällen till hängningar av t ex elevarbeten som skapas i samband med projekt är också en idé Ted understryker. Skulle en liknande policy vinna genomslag kan jag ändå tänka mig att hemsidan konstmoten kan komma att fungera utmärkt. För här kan man ju på ett snarlikt vis ta del av konstverk som spelar mot varandra, gjorda i olika tider, men med en gemensam problemställning inbyggd som åskådaren kan möta.

Intervju med Gudrun Löfgren, museivärd vid Länsmuseum Gävleborg, om Manegen

Vid ett par tillfällen har jag samtalat med Gudrun Löfgren angående verksamheten vid Manegen.

Mitt intryck är att verksamheten fyller flera olika funktioner, i synnerhet för grupper med mindre barn. Den används även som rastplats för grupper som har med matsäck, samt förstås som verkstad i samband med uppgifter efter visningar. Därutöver inbjuder själva Manegen barn till att botanisera i cirkusutställningen och på egen hand iklä sig olika roller bland det uppåtdrivna av dräkter som finns.

Det synes vara en god satsning att kombinera flera olika funktioner på det vis som här gjorts. Självt associerar jag till liknande miljöer uppbyggda i Odense, på ”Fyrtornet och släpvagnen”, ett aktivitetshus i H C Andersens hemstad. Där, liksom i Gävle, ges möjligheter till såväl spontana lekar, som till mer organiserad verksamhet för barngrupper. Gudrun betonar att en inte ringa del av arbetet är att tillse att material och dräkter hålls ajour, samt att verksamheter förnyas. Kanske kan man där visa ett bildspel som visar på olika sätt att närma sig de utställda verken i samlingarna.

Det har i museipedagogiska sammanhang diskuterats om huruvida praktisk laborativ verksamhet av verkstadskaraktär kan ersättas mer med diskussioner och bildsamtal avseende arbete med den samtida konsten. Jag tycker att det vore olyckligt att ställa dessa aktiviteter mot varandra. Därmed utesluter jag inte att viss verksamhet i eller i närheten av manegen kan utföras i mer moderna tekniker. Ett par datorer med konstnärernas hemsida som man kan korrespondera med. Ett bildbehandlingsprogram som man kan experimentera med utifrån utställda verk, samt en uppmaning att kommentera aktuella utställningar till utställningsansvarig etc, kan mycket väl kopplas till Manegen.

Intervju med Kristina Lindkvist, 1:e intendent vid Länsmuseum Gävleborg

I samband med mina besök på länsmuseum och i av museet initierade aktiviteter har jag samtalat med och vid ett par tillfällen intervjuat Kristina Lindkvist. Kristina tillträdde sin tjänst när projektet redan börjat rulla. Hon noterar att de medel som Kulturrådet avsatte, medförde att projektet fick bantas något från de ursprungliga formuleringarna av målen. Särskilt gick detta ut över hemsidan konstmoten.com, som av ekonomiska skäl kommit att bli mindre omfattande än planerat. Men i stort kan man ändå säga att den verksamhet man sökte pengar för också har blivit genomförd. Det stämmer väl med de rapporter jag har från olika deltagare och samarbetspartners inom projektet som jag haft tillfälle att träffa.

En sak som verkligen prioriterats är att verka för att få till stånd skolprojekt med medverkande konstnärer i samtliga tio kommuner inom Gävleborgs län. I nio av dessa kommuner har man lyckats och i nästan samtliga fall med ett bland deltagare och konstnärer på flera vis givande resultat. Därutöver har kurser hållits, informationsverksamhet och visningar i samband med ambulerande utställningar i de olika kommunerna.

Kristina anser att KUL-projektet fungerat både som en positiv piska och sporre i verksamheten. Den har bidragit till utvecklingen av verksamheten i stort och lyft fram frågan om museipedagogikens betydelse och hur den bäst integreras

ras i all verksamhet. Kristina ser ett behov av att vidareutveckla det museipedagogiska nätverket i länet, inrymmande såväl museer som kultursekreterare mfl som vill delta i att diskutera pedagogiska frågor.

Kristina framhäver främst likheter mellan museipedagogik och konstpedagogik. Hon betonar att man i båda fallen genom berättelser och olika verktyg skapar nyfikenhet och intresse och ger nya perspektiv. På frågan om KUL-projektet kunde ha strukturerats på ett bättre vis i något avseende, nämner Kristina att mer av projektledningen kunde möjligen ha koordinerats av den fasta personalen. Att anställa projektledare utifrån medför många fördelar genom en ny syn på verksamheten, men man kan se att inkörningsperioden blir lång när man startar mer från scratch.

Kristina nämner olika exempel på initiativ som tagits för att förbättra möjligheterna att erbjuda inte minst skolbarn enkel tillgänglighet till museet. Förhandlingar med länsstrafiken gav ingen subventionering. Kristina hoppas dock att det som en frukt av KUL-projektet skall komma ett större intresse från skolors sida att söka sig till museet och på plats ta del av utställningar och programverksamhet.

Kristina efterlyser också ett utvecklat samarbete med Arbetsförmedlingen kultur, Konst Gävleborg m fl verksamheter. Hon, liksom Ann Nilsén nämner också den pågående satsningen till hösten 2004 att inleda ett projekt med mångkulturalitet som tema. Kristina Lindkvist anser att den fortsatta verksamheten vid museet gällande utåtriktade projekt bör försöka begränsas till ett åt gången.

En lärdom som Kristina drar från projektet är behovet att tydliggöra rollerna bland de ingående parterna väl. En positiv aspekt av KUL-projektet uppges vara att hela läns museet nu på ett mer medvetet vis uppmärksammar det museipedagogiska arbetet. Pedagogik har blivit ett honnörsord och olika vägar att öka tillgänglighetsförandet av museet är i fokus.

Kristina poängterar slutligen att satsningar gjorts på kurser och seminarier med museipedagogisk inriktning för personalens vidareutveckling under de tre senaste åren. Själv deltog hon i utbildningen ”Developing a Museum Education Policy”, som gavs hösten 2002 genom Kulturrådet och ledd av museikonstnären Allison James. Kristina Lindkvist ser kursen som oumbärlig i framtagandet av den museipedagogiska handlingsplanen för läns museet (se bilaga). Pedagogerna Anna Ehn följde Konstpedagogiskt seminarium, ett pilotprojekt som Kulturrådet arrangerade 2002–2003. Ann Nilsén följde kursen Gamla material och nya berättelser under 2003, ett arrangemang av Statens kulturråd i samverkan med Nordiska museet och Historiska museet.

SUMMERING OCH UTBLICKAR

Generellt sett är intrycket att projekten har lyckats väl att nå de uppsatta målen. Det gäller såväl det intryck som projektledarna, medverkande lärare, elever och konstnärer förmedlat i intervjuer och i de dokumentationer som gjorts av projekten.

Det kan också sägas gälla för de direktiv som fanns i Kulturrådets förutsättningar för projekten som presenterades i budgetpropositionen för 2001 (prop. 2000/01: 1, utg omr. 17). Projekten skulle:

- syfta till forsknings- och utvecklingsinsatser inom det museipedagogiska området.
- eftersträva bred samverkan med andra aktörer på central, regional och lokal nivå.
- långsiktigt integreras i museets ordinarie verksamhet efter projekttidens slut.

En del i dessa insatser har varit att genom löpande utvärderingar och en sammanfattande performativ utvärdering se efter hur verksamheten fungerar och hur den kan utvecklas vidare. En annan del har bestått i etablerandet av kontakter med kultursamordnare i skola och i kommuner i länet. Det långsiktiga arbetet har förutsättningar genom permanentandet av verksamheter som hemsidan konstmoten.com samt Manegen. Genomförandet av skolprojekt och utvecklandet av lärarfortbildning, samt konkreta handlingsplaner för det museipedagogiska arbetet har ökat kunskapen och möjligheterna att permanenta och vidareutveckla verksamheten.

De olika projekten har trots många skilda förutsättningar flera viktiga gemensamma nämnare när man beaktar processer och produkter. Jag har valt att tillämpa följande kriterier för att belysa detta:

- 1 Förverkligande av intentionen med gestaltningen (Måluppfyllelse)
- 2 Färg, form och komposition (Gestaltningens formspråk)
- 3 Hantverksskicklighet (Förmåga att utnyttja valda medier)
- 4 Undersökande arbete (Experimenterande och omprövande)
- 5 Uppfinningsförmåga (Fantasi och djärvhet)
- 6 Förmåga att utnyttja förebilder (Kunna lära av andra)
- 7 Förmåga till självvärdering (Argument och underlag för bedömning av arbetet).
- 8 Förmåga till samarbete (Funktion i gruppen och i grupparbetet)
- 9 Pedagogiska konsekvenser och spridning av verksamheten

Dessa 9 kriterier kan användas för att belysa hur de olika aktörerna, såväl projektledare, medverkande lärare, som elever kan sägas ha haft för behållning av de olika projekten.

Ser vi till eleverna ställs frågan vilka effekter projektet har haft för dem och för de elever som tagit del av deras arbete. Ställs frågan till lärarna avses den behållning det givit dem som pedagoger, samt den skola de verkar vid. Ser vi till de deltagande konstnärerna avser frågan hur de har lyckats förmedla sin syn på konstnärligt arbete till elever och lärare, men också till vilket utbyte de själva haft av att genomföra projekten. Ser vi slutligen till projektledarna gäller frågan närmast hur uppdragsgivaren, Länsmuseet Gävleborg och konsulterande partners, marknadsfört sin roll som konstpedagogisk resurs i länet.

Det ideala resultatet fås om samtliga parter, utifrån sina respektive verksamheter, ansvar och positioner är nöjda med såväl de uppnådda resultaten för egen del, som termer av samverkan med de andra parterna i projekten.

Vad karaktäriserar lyckade skolprojekt?

Ser vi till ovanstående kriterier är det oftast så att såväl produktkriterier (främst 1–3 och 9) som processkriterier (4–8) ingår. Särskilt vill jag betona att konstprojekt som uppfattats som meningsfulla, är sådana där eleverna har en positiv bild av frukten av sitt arbete. Det är svårt att utvärdera direkt efter att arbetet slutförts, men står ofta fram i minnesbilder av vad som varit viktigt under skolåret.

En rekommendation är att skolor i samband med utvärderingar av årets verksamhet uppmanar elever till att fundera över vad som stått fram som viktiga erfarenheter och kunskaper under t ex ett år. Först då kan man se vilka spår olika aktiviteter sätter hos eleverna. En poäng med estetiska kunskapsprocesser är just att process och produkt kombineras, och produkten blir även i förlängningen något att ”hänga upp” arbetet på.

Ett starkt projekt ger ämnesövergripande kunskaper. En medveten strävan uttryckt i KUL-projektens fem nav är att bredda synen på användbarheten och förståelsen för den samtida konstens olika uttryck. Jag uppfattar det så att de projekt som lyckats väl i synnerhet har lyckats med att på ett för alla parter positivt vis nå spridning med sin verksamhet, dvs på ett eller annat vis deltaga i det offentliga samtalet om konstnärlig verksamhet. Det är svårt att mäta, men har förstås med det gensvar projektet får hos såväl deltagare som intresserad allmänhet att göra och bli spridda via media.

För att stärka denna del i projekten är det viktigt att skriva in dessa spridningseffekter som ”önskemål” med skolprojekt. Synliggörandet av den egna verksamheten i det offentliga rummet bör ha en hög prioritet. Det som synes saknas även i aldrig så väl genomförda projekt är punkt 7 om värdering av det utförda arbetet. Även om projektet intuitivt ger stor behållning, så kan en väg att stadfästa och diskutera vilka effekter de estetiska läroprocesserna haft vara av vikt.

Olika vis att skapa medvetenhet om och reflektera över detta kan vara att faktiskt på ett tydligt sätt bygga in en utvärdering i arbetet. Det behöver inte vara någon trist biprodukt, utan kan med fördel vävas in i projektet, t ex genom användande av portofolio-metod.

Vilka svårigheter behöver övervinnas?

Bland noterade uppkomna svårigheter vill jag särskilt uppmärksamma arbetsfördelning och samarbete mellan olika parter, inte minst mellan konstnärer och medverkande lärare. Att förebygga detta sker bäst genom väl definierade roller och samfällt formulerade mål och delmål.

Det kan även tilläggas att man alltid måste ta i beaktning det revirtänkande som lätt förbinds med varje professionell kår, må vara konstnär, museipedagog eller lärare. Det är därför extra viktigt att formulera vem som ytterst ”äger” projektet. I det sammanhanget kan man i framtida projekt tänka sig att skapa såväl elevstyrda, lärarstyrda som konstnärsstyrda projekt, men definiera dem mer tydligt.

Vilka utvecklingsmöjligheter kan man skönja?

Ett sätt för såväl museet som institution som för de enskilda skolorna att utveckla arbetet med konst som kunskapsform är att bygga upp vissa återkommande projektperioder för vissa målgrupper. På samma vis som man i skolan ofta har vissa traditioner som återkommer, skolavslutningar, idrottsdagar, etc, kan man profilera fram ämnesövergripande arbeten med inriktning mot estetiska läroprocesser. Ytterst kan detta skrivas in i den lokala skolplanen och man kan tillse att elever i vissa åldrar skall få möjlighet att ta del av en sådan verksamhet.

Från museers och konstinstitutioners håll kan samma riktmärke ställas i sikte inom verksamhetsplaneringen. Det är då särskilt viktigt att även lokalisera medel till den dokumentation och spridning av vissa projekt som genomförs, som kan komma att tjäna som pedagogiska exempel för vidare arbete och för andra att ta del av.

Länsmuseets framtida konstpedagogiska roll?

Mitt intryck av det ambitiösa KUL-projektet är positivt. Dock kan konstateras att det har krävts mycket arbete för att lyckas implementera projekt i nio av tio kommuner. Satsningen på en sådan demokratisk spridning är i sig lovvärd, men kostnadskrävande. Kan man genom att iordningsställa en dokumentation och handledning för tänkbar samverkan med museet få skolor och andra intresseorganisationer att självmant söka samverkan med museet är en del vunnet. En prioritering på detta synes önskvärd. Kanske skall man även satsa på att själva "äga" något projekt där man arbetar i samverkan med skolor som inbjuds medverka i ett tema som museet vill lyfta fram.

PEDAGOGISKA STRATEGIER

KUL-projektet har genomförts under tre år. I stort tycks målsättningarna med arbetet ha fallit väl ut och en mängd inspirerande projekt har genomförts, såväl inom Länsmuseet Gävleborgs väggar som i utåtriktade projekt i samverkan med konstnärers arbeten med skolor i kommunerna. Det finns anledning att begrunda de resultat som uppnåtts i syfte att utveckla verksamheten vidare. Betänker man att i det fortsatta skedet finns inte nya medel att tillskjuta, bör man diskutera hur verksamheten kan fortsätta med den ordinarie budgeten.

Det är då troligt att en omfördelning måste ske så att de resurser man inom projektet haft för projektledning och anställning av konstnärer som aktiveras mot skolor begränsas. Dock kan säkert mycket vinnas på att utnyttja de erfarenheter som projekten har medfört. För att säkerställa detta förslår jag att museet funderar på hur det fortsatta konstpedagogiska arbetet kan ske med en mer sparsam medverkan av konstnärer, men ändock med fortsatt strävan att införliva såväl konstnärers som skolfolks aktiva medverkan i projektverksamhet.

Kanske kan det vara på sin plats att omforma devisen "Platsens själ" till att nu mer kretsas kring utvecklandet av den egna pedagogiska verksamhetens "själ" inifrån museets egna resurser och målsättningar. En tanke i detta sammanhang är att finna former för medverkan av konstnärer i tillfälliga utställningar som tydligt inbegriper samverkan med företrädare för skola och andra intressegrupper i närsamhället. En annan tanke är att utveckla verksamhet i samverkan med några få skolor, som långsiktigt arbetar med gemensamma teman som museet initierat, eller som museet i tillfälliga utställningar i projektrum vill samverka kring.

I båda dessa fall förefaller satsningen på arbete runt temat mångkultur som planeras under hösten 2004 vara en viktig ingång. När jag tagit del av de resonemang som förs inom museet på profilering mot färre och mer tydligt profilerade projekt, kan jag bara hålla med. Det är nog viktigt att begränsa verksamheten och satsa på ett par projekt åt gången. Ett exempel på hur detta kan ske hämtar jag från den genomlysning om institutioners arbete med den samtida konsten från ett symposium i Visby arrangerat med stöd av Kulturrådet av Baltic Art Center i Visby i april 2004 .

Maria Fridh, tidigare verksam som intendent vid numera nedlagda Edsvik konsthall, nu på Statens maritima museer i Stockholm, talade om sin nuvarande verksamhet. I flera projekt har hon låtit konstnärer som Dan Wolgers, Måns Wränge och Fredrik Wretman, accentuera utställningar inom och utom museet. Ambitionen har varit att låta konstnärer dyrka upp föreställningar om museets verksamhet och bidra med nya synvinklar och iscensättningar av hur föremål, samlingar mm kan betraktas. I en liknande anda redogjorde den danska konstpedagogiska forskaren Helene Illeris vid samma symposium för liknande tendenser vid studier av bl a vetenskapligt inriktade museers utställningsverksamhet riktad till barn utifrån exempel från Chicago. Här handlade det om konkreta möjligheter till aktivt deltagande i museimiljöerna och till ett slags barnens museum, där tyngdpunkten låg på interaktivitet.

Samtidigt hävdades av intendenten för Baltic Art Center, Johan Pousette, att det är viktigt att det finns utrymme för fristående konstproduktionscentra som inte direkt är knutna till att visa upp en verksamhet som omedelbart är tillgänglig för en bredare publik. Det är förvisso sant att det alltid stått en strid mellan konstens behov av oinskränkt frihet att experimentera och konstpublikens förväntan att kunna på kort tid ta till sig och ta del av det nya. I viss mån är det en omöjlig ekvation, men jag föreställer mig att den kan fungera i många fall. Inte

minst kan det underlättas av om ett museum tydligt vinnlägger sig om att ha en god och väl inarbetad kontakt med olika publikgrupper. Den satsning som inom KUL-projektet gjorts mot skolverksamhet kan utgöra en god grund för en vidare och väl genomtänkt samverkan med dessa målgrupper. I linje med detta skissas några förslag på hur verksamheten kan utvecklas vidare.

Det som framstår som ett oftast genomgående perspektiv i de olika redovisade projekten är ett fokus på en konstpedagogik som närmast ansluter till den kulturpolitiska modell som i följande diagram betecknas som *sociologisk*.

Kulturpolitiska modeller

	Humanistisk	Sociologisk	Instrumentell
Mål	Bildning	Frigörelse	Synliggörande
Bakgrund	Staten	Det civila samhället	Marknaden
Förankring	Nationell	Lokal	Global
Strategi	God konst till folket	Kulturell Demokrati- publikarbete- eget skapande	Kulturalisering – profilering- ”events” marknadsföring
Publik	Hela befolkningen	Grupper	Segment - livsstilar
Ram	Kulturinstitutioner	Aktivt deltagande	Flaggskepp - festivaler
Funktion	Upplysning - bildning	Bekräftelse – utveckling kommunikation	Underhållning - upplevelse
Förmedling	Kulturförmedlare	Animatörer – kultursekreterare- kulturpedagoger	Projektledare - curators

(Baklien, Bergljot, Pedrelli, Franzén 2002, efter Skot-Hansen)

Ovanstående modell är hämtad från Mikael Franzéns text om ”Kultur som redskap – instrumentalism” publicerad i *Stiftelsen framtidens kultur* (Baklien, Bergljot, Franzén, Pedrelli 2002).

Franzén diskuterar en modell av Dorte Skot-Hansen och tillägger att den humanistiska approachen kan betecknas som *kulturen för kulturens egen skull*, och den instrumentella som *kulturpolitiken tjäna även andra syften än de rent kulturella*.

”Det är kanske bäst att se de tre indelningarna, bildning, välfärd och ekonomisk utveckling, som samma grundprincip: En idé om att gripa in och ordna samhället efter de mål som man anser eftersträvarvärda.” (s 234) Så formulerar Franzén det faktum att alla tre modellerna har sitt tydliga inslag av instrumentalism, eller om man så vill tydlig styrning för att nå vissa mål.

Om vi tar ovanstående modell som utgångspunkt för att se vari tyngdpunkten ligger i KUL-projektet, sammanfattat i de fem nav som Ylva Bydén redogjort för, finner vi att så gott som alla återfinns i den sociologiska kulturpolitiska modellen. Om vi ser till de ramfaktorer som museer som institutioner främst verkar inom är de utan tvekan placerade i den humanistiska kategorin. Intressant att notera är dock att projektledare och curators här placerats i den instrumentella modellen. Som Franzén påpekar och jag gärna även bildligt understryker är modellen sammantaget rätt fyrkantig. Men den speglar ändå lite av de trender inom kulturpolitiken som gällde fram till 60-talet (den humanistiska), 70- och 80-tal (den sociologiska) och 90-talets fokus på kultur som investering och del i en ekonomistisk (här kallad instrumentell) modell.

Man kan anknyta modellen till Bourdieus teorier om det kulturella fältet och till det kulturella kapitalet och det symboliska våldet därstädes (Bourdieu 2000). Den humanistiska modellen lider av problemet med att museibesökaren underkastas kulturinstitutionens smakkompetens utan att den breda publiken berörs. Franzén resonerar kring detta och menar att det som kallas inkluderande kulturpolitik i sådana fall kan ta form av en rituell markering och leda till främlingsskap.

Främmandegöring genom bekantgöring är ett sätt som används i flera av de exempel som ges. Det kan förklaras så att de medverkande aktörerna eller publikgrupperna ges tillfälle till orientering om för konstutställningen eller någon av konstinstitutionens verksamheter viktiga nycklar eller förståelsehorisonter, redskap. Utifrån dessa inbjuds de till att själva engagera sig i och problematisera/främmandegöra sin egen förförståelse. De får tillfälle att inta nya roller och positioner i relation till de visuella produktioner de är inbegripna i.

Bland de redovisade exemplen på konstpedagogiskt arbete visas prov på alternativa vägar inom konstpedagogik. Många exempel tydliggör dock snarare en process som kan omformuleras genom förenandet av flera begreppspar som ofta ställs som motsatser:

- centrum – periferi
- sändarorientering – mottagarorientering
- högt – lågt
- helhet – delar
- en stor berättelse – många små berättelser
- enhetligt – fragmentariskt
- enstämmigt – multimodalt
- förväntat – förvånande
- fakta – upptäckt
- atomisering – transfer/överskridande
- snävt konstbegrepp – vidgat konstbegrepp
- centripetalt – centrifugalt
- produkt – process

Ovanstående begreppspar kan förknippas med en modernistisk respektive en postmodernistisk approach, men det är snarare förenandet av dessa diskurser som främst intresserar i ett konstpedagogiskt sammanhang. Ser vi till de olika inslagen inom KUL-projektet finns en väl avvägd balans mellan ovanstående begreppspar företrädd. För det fortsatta utvecklandet av konstpedagogiken vid Läns museet Gävleborg kan det vara på sin plats att genom utvald dokumentation och tydlighet i det konstpedagogiska konceptet peka ut den verksamhet som man vill i första hand stimulera inom huset (centrum) och den man upp- arbetar mer lokalt (periferi).

I ett par projekt har en tydlig sammankoppling skett, t ex när Alftaelever visade sitt projekt från Alfta i museets samlingar. Det förefaller rimligt att man från museets sida väljer att framgent prioritera detta slag av samverkan. För en diskussion om dessa och fler begreppspår i relation till instrumentella respektive estetiska läroprocesser, finns en publikation utgiven av Skolverket: *En kulturskola för alla – Estetiska ämnen och läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*. (Marner & Örtegren 2003). Här kan även anknytas till Carol Scott som skriver om: *Measuring social value, i: Museums, Society, Inequality* (Sandell (ed)2002). Där beskrivs långsiktigt arbete med konstprojekt i olika intressegrupper (communities).

Det tycks finnas en strävan som ansluter till den sociologiska modellen att frigöra betraktarperspektivet från att inta en passiv åskådardposition. Samtidigt kan det inte frångås att skapa och tillvarata intresse för och engagemang i visuell kultur kräver betydande insatser från såväl konstpedagoger som från besökarna. Ytterst handlar det också om dessa insatser från publiken kan gynnas såväl av intresse för den humanistiska approachen: ”detta är lärorikt, viktigt att tillägna sig och ett bra kulturellt kapital är i sig en belöning.” Men det gynnas även av delar av den instrumentella approachen: ”Kultur lönar sig, det leder till berikande upplevelser som jag vill ta del av, det är värt sitt pris etc”. Här fångar man upp intressanta målgruppssegment i syfte att erbjuda dem något man tror det finns och kommer att skapas en marknad för.

Jag har försökt med hänvisning till de kulturpolitiska modellerna: *Humanistisk, Sociologisk*, respektive *Instrumentell*, peka på att den sociologiska approachen överväger om vi översätter den till en konstpedagogisk beskrivning av genomförandet i KUL-projektet.

Problemet med den sociologiska approachen är att den är tidskrävande och personalkrävande. Den stimulerar kvalitativa men mindre omfattande projekt avseende antal deltagare. Vill man nå stora målgrupper bör man även finna former för att inkorporera en del av den instrumentella och en del av den humanistiska approachen.

Hemsidan är ett sätt att kommunicera brett utåt, och rollen som den konstpedagogiska hemsidan konstmoten.com har kan utvecklas ytterligare. Därtill kan marknadsföring av museets satsningar på konstpedagogik och viljan till samverkan inom området, profileras ytterligare mot utvalda målgrupper. Det kan avse lärare, rektorer, konstföreningar och kulturverksamma. Ett sätt att nå större spridning är att inbjuda skolor till att i en liknande anda som den som genomsyrat projekten kring ”platsens själ”, inbjuda till digitala presentationer av skolprojekt som läggs ut på konstmoten.com, eller under aktuellt.

Inom KUL-ramen har även ingått vandringsutställningen Konstmobilen, som hyrts in av Riksutställningar och visats på olika platser i länet. En bra verksamhet är att även utveckla egna ambulerande montrar eller moduler med information om olika aktiviteter som anknyter till den region som exponeringen sker i. Samtal om detta skedde med den museipedagogiska ledningsgruppen vid ett möte i juni 2004. En tanke är att bereda plats och utställningsyta för komplement och kommentarer till en informativ vandringsutställning som presenterar ”Konstmöte” och dess upplägg. En annan idé är att förse särskilda publikgrupper med fantasieggande och informativ redovisning av ett par av de goda ”skolexempel” som funnits vid arbetet med skolprojekten inom KUL. Exempel på skolor som samverkat med museet kring konsten som kunskapsform kan ges med bild och text i ett särskilt häfte.

FÖRSLAG TILL UTVECKLING AV MUSEIPEDAGOGIK

- 1 Särskild lärarfortbildning sker med utgångspunkt från konstmoten.com. Ett sätt är att ge tillgång till plats för att lägga ut grupper eller klassers arbete med anknytning till arbetet på en plats på institutionens hemsida. Själva hemsidan kan även göras något mer interaktiv, samt se till att det finns en snabb koppling till andra pedagogiska användningsområden inom det aktuella utbudet museet har.
- 2 En skrift publiceras i Nyfiken orange som beskriver möjligheter att arbeta med konstorierade projekt. Här kan Platsens själ utgöra ett exempel. Kort kan man visa på hur olika tolkningar kan ske beroende på medverkande konstnärer, på barnen/ungdomarna och inte minst på resurser i form av tid och geografi. Det är ett exempel på ett tänkbart tema. Att det sedan korresponderar mot flera delar i hemsidan konstmöten, kan läggas till. Något kan tilläggas produkter och presentationsformer av ett tema, med exempel från Platsens själ. Slutligen ges goda råd att tänka på utifrån erfarenheter som bl a kommer fram i den här utvärderingen. Tänkbara teman som anknyter till konstmoten och till mångkultur kan också presenteras.

Likt exponeringar i Varuhus skulle man kunna designa en uppställningsplats för pärmen med en särskild grafiskt tilltalande form. Ett annat vis är att i samband med lärarfortbildningar dela ut pärmen och särskilt poängtera hur den hålls aktuell. Man kan även tänka sig att det aktuella materialet får en egen pärm – och det permanenta finns i en annan.
- 3 Särskild fortbildning om hur skolor kan arbeta med teman som sedan kan presenteras på Läns museet Gävleborg. Generellt uppmanas skolor att finna former för, att göra tradition av och att permanenta verksamhet, som sker med undersökande av den egna närmiljön där estetiska uttryck är viktiga beståndsdelar.

Policyförslag:

Lärarfortbildning bör främst syfta till att intressera lärare för museet som kunskapskälla, genom att inspirera till att arbeta med estetiska kunskapsprocesser.

Lärarfortbildning bör initiera lärare i vilka möjligheter museet kan tillhandahålla, såväl som de begränsningar som finns, för att aktivera elever till lärande.

Lärarfortbildning bör med exempel inspirera till användande av Manegen, konstmoten.com och till egna projekt i anknytning till de teman som museet driver i permanenta eller tillfälliga utställningar.

- 4 Arbete med att aktivera särskilda målgrupper i olika delar av museets verksamhet. Här kan idén om öppen förskola utvecklas, liksom fortsättning på aktiviteten med konstkurs för barn. Finns det möjlighet att involvera intressegrupper som gratis använder den stora hörsalen för något arrangemang, mot att de tar på sig en förmedlande roll kring någon av museets aktivitetsutbud är det en bra samverkansform. Det är ofta en tidskrävande men givande metod att erbjuda deltagare att aktivt kommunicera sina föreställningar i relation till en konstutställning, eller till dess tema. Exempel ges av

såväl kortare workshops som mer långsiktigt och återkommande arbete över tid. Ett sätt att erbjuda möjligheter till ”produktutveckling” är att erbjuda tillfällen till del i det ”fysiska” utställningsrummet i samband med pågående utställningar.

Verksamheten kan utvecklas så att konstnärer som ställer ut i projektrum och i tillfälliga utställningar kan få tillfälle att möta intresserade grupper för utbyte av erfarenheter och för förslag till arbetsområden. Dessa kan sedan utarbetas av grupperna själva och tillförsäkras ett urval som på ett eller annat sätt kan samspela med det som kan visas i projektrummet eller i särskild utställningsyta.

Ideerna att permanenta viss verksamhet i Manegen i samverkan med Öppna förskolan är bra. All verksamhet som drivs kontinuerligt har i sig en förtjänst i att det blir naturligt att besöka museet och arbeta i/ leka interaktivt i det. Samtidigt är det viktigt att skapa familje- workshops som ger såväl vuxna som deras barn insikter i museets möjligheter. Här kan rimligen ett sätt att erbjuda familjer ett par träffar vara en god idé. Dessa möten kan lämpligen samordnas med verksamhet som planeras, t ex kommande utställningar, förslag på teman att ta upp, liten stadsrundvandring etc. Syftet kan bl a vara att ge familjerna förfrågan om vilja att bidra med egna bilder, berättelser och minnen inom de områden som tas upp. Exempel på sådana teman kan vara ”vardagsföremål med starka minnen, Dekorationer som roar och oroar, Minnen av Cirkus” etc.

- 5 Erbjud möjligheter för ”Artists in residence” att verka inom projekt-rummet under en tid. Sätt som förutsättning att projektet har en social aspekt, t ex involverar en elevgrupp, eller riktar sig mot en viss inbjuden grupp särskilt.
- 6 Undersök möjligheter till ”Kulturrese-avtal”. Man kan resonera på olika sätt om hur länet kan vilja stödja en sådan verksamhet. Om ett hundra klasser beredes fri resa t/r museet från orten, så skulle länet kunna vinna på att gå in och sponsra den kostnaden, genom att publikmålet kan förstärkas. Det borde vara möjligt att utfärda kulturdags-kort eller liknande, som täcker en dag under året. Om dessa får sökas av klasser inför planerade besök, kan det kopplas samman med projekt-upptakter alternativt projekt-avslutningar.
- 7 Mångkultur är ett kommande område som satsningar sker på inom länet. Skräddarsy en resande utställning (inte riks-, men Gävle-utställning) som ryms i en Pic-up buss. Ordna en turné där åtminstone skolor i tre kommuner nås. Se till att koppla utställningen till en aktivitet som följs upp på museet efter några månader. Exempelvis kan en tävling med bilder och texter på temat sändas in klassvis. Några klassers bidrag som bedöms mest intressanta bjuds in att förevisa sina resultat i projekt-rummet.
- 8 Vad är kultur – vad är inte kultur, och varför? Här kan man byta ut ordet kultur mot konst, mot ”lärande”, mot ”identitet”, mot ”skapande”, mot ”museernas uppgift” etc. Tanken är att på så vis stimulera till debatt och till reflektion kring de frågor som museerna arbetar med.

Som belöning till de klasser som väljer att arbeta med liknande frågor ges tillfälle att visa upp dessa arbeten i ett särskilt forum inom ramen för museets verksamhet. Det kan vara digitalt, det kan vara som del i ett nyhetsbrev, men det kan vid vissa tider också ske i en slags skolutställning i

en del av museets lokaler. Genom att blanda den ”godkända konsten”, med möjligheter för amatörer att under korta perioder exponera kommentarer till frågor museet arbetar med, bidrar man till att offentliggöra det museala rummet för brukarna.

Att finna former för sådan verksamhet kan ske med eller utan medverkan av inbjudna konstnärer.

En god början kan vara att knyta an till en högstadieskola och ett gymnasium, gör att i samverkan med ett par intresserade lärarlag arbeta utifrån ett sådant koncept.

- 9 Ett honnörsord i det konstpedagogiska utvecklingsarbetet bör vara *Estetisk kommunikation*. Uppgiften som museum att bland annat vårda, samla och visa får en annan profil i dagens samhälle. Som visades i den sociologiska kulturpolitiska modellen är inte det humanistiska bildningsidealet eller det marknadsorienterade instrumentella uppdraget det som främst förknippas med dagens konstpedagogik.

Att åstadkomma situationer och att iscensätta möten med publiken som möjliggör praktisk och teoretisk reflektion över hur estetisk kommunikation fungerar är viktigt att ha för ögonen. En aspekt av detta som är särskilt för utställningsmedier är den *visuella kommunikationen*.

- 10 Publikarbete gäller olika grupper och samhällsmedborgare. Inom KUL-projektet har målgruppen varit skolelever främst i årskurserna till det nionde året. För framtiden bör uppnådda mål vidareutvecklas och länkas till de modeller som presenteras i diskussionen. Därutöver bör frågan om andra viktiga målgrupper utvecklas och kopplas till möjliga konstpedagogiska arbetsmetoder för att stimulera till visuell kommunikation med estetiska kunskapsprocesser i fokus.

LITTERATUR

- Aulin-Gråhamn, Lena och Thavenius, Jan, "Kultur och estetik i skolan", Rapport om utbildning 9/2003, Malmö: Malmö högskola.
- Baklien, Bergljot, Franzén, Mikael & Nyhagen Predelli, Line (2002), *Utvärdering av Stiftelsen Framtidens kultur*, Stockholm: Framtidens kultur.
- Blom, Annika (2003) *Med skolan som arena – en studie om vandringsutställningen Matomat*, Riksutställningar (Tryckort Uppsala)
- Boughton, Doug, Eisner, Elliot W., & Ligtvoet, Johan (eds.) (1996), *Evaluating and Assessing the Visual Arts in Education*, New York London: Teachers College Press.
- Duncan, Carol *Civilizing Rituals – inside public art museums*. Routledge London and New York. 1995.
- Duncan, Carol & Wallach, Alan "The Universal Survey Museum" *Art History* III, december 1980: 447–469.
- Falk, John F. and Dierking, Lynn *The Museum Experience*, Whales Back Books. 1992.
- Falk, John H. och Dierking, Lynn *Learning from Museums. Visitor experiences and the making of meaning*.
- Freedman, Kerry (2003) *Teaching Visual Culture*, Columbia University, New York.
- Golding, V., 1997, 'Meaning and truth in multicultural museum education', in Hooper-Greenhill, E., 1997, (ed.), *Cultural Diversity. Developing Museum Audiences in Britain*, Leicester University Press, Leicester: 203–225.
- Hooper-Greenhill, Eilean *Museum and Gallery Education* Leicester University Press 1991.
- Hooper-Greenhill, Eilean *Museums and the Shaping of Knowledge*. Routledge London and New York 1992.
- Illeris, Helene "At opleve et kunstverk – Kan det læres? Didaktiske overvejelser med udgangspunkt i 'kunstpædagogikkens dilemma'" *Forskningstidsskrift fra Danmarks Lærerhøjskole* 3. årg. nr. 4, oktober 1999; 11–38.
- Including museums – perspectives on museums, galleries and social inclusion*. red. Jocelyn Dodd & Richard Sandell. RCMG (Research Centre for Museums and Galleries), 2001.
- Lindberg, Anna Lena *Konstpedagogikkens dilemma. Historiska rötter och moderna strategier*. Lund University Press 1988.
- Lindström, Lars (2002) *Produkt och processvärdering i skapande verksamhet, Att bedöma eller döma*, Stockholm: Skolverket.
- Lundahl, Christian & Öquist, Oscar (2002) *Idén om en helhet. Utvärdering på systemteoretisk grund*, Lund: Studentlitteratur.
- Mathiesen; F & Seligman; T (2004) *Mödesteder – formidling af samtidskunst, Samfundslitteratur*, Dk.
- Marner & Örtengren (2003) *En kulturskola för alla – estetiska läroprocesser i ett mediespecifikt och medieneutralt perspektiv*, Liber förlag, Stockholm.
- Marner, Anders (1998) "Multimodalitet – medier, kognition och semiotik" i *Lärarytelse och forskning i Umeå: Teacher Education and Research in Umeå 2/1998. Samtidskunst og Undervisning – en antologi*. Red. Karsten Arvedsen & Helene Illeris. Billedpædagogiske studier 6. Center for Billedpædagogisk forskning. Danmarks Pædagogiska Univer hemsida. 2000.
- Sandell, Richard (Ed) (2002) *Museums, Society, Inequality*. Routledge.
- Skolverket (1996) *Grundskolan Kursplaner Betygskriterier*, Stockholm: Fritzes.
- Skolverket (2000) *Kursplaner och betygskriterier 2000 Grundskolan*, Stockholm: Fritzes.
- Thavenius, Jan (2003) *Skolan och den radikala estetiken*, Rapport om utbildning 1/2003, Malmö: Lärarutbildningen, Malmö.
- Testing the Water. Young People and Galleries*. Liverpool University Press and Tate Gallery Liverpool, 2000.

Otryckta källor

Ylva Bydéns projektrapport hösten 2003 (i Läns museet Gävleborgs arkiv)

Ansökan om bidrag till KUL-projekt ställd till Kulturrådet (i Läns museet Gävleborgs arkiv)

Dokumentation av enskilda projekt (i Läns museet Gävleborgs arkiv)

Videofilmer och foton från projekt (i Läns museet Gävleborgs arkiv)

Läns museet Gävleborgs verksamhetsplan (i Läns museet Gävleborgs arkiv)

Museipedagogisk handlingsplan, Läns museet Gävleborg 2003, 2004 (i Läns museet Gävleborgs arkiv)

Rennerstedt, K & Åström, E : Genomgång av museipedagogiska insatser, Dnr KUR 2004/740, Kulturdepartementet 2004-05-07/Länk på kulturrådets hemsida.

BILAGA 1

SAMMANSTÄLLNING AV DET KONSTPEDAGOGISKA PROJEKTET (KUL)

Konstpedagogiskt Utvecklingsprojektet i Gävleborgs Län (KUL) med inriktning på samtidskonst 2001–2004. Länsmuseet Gävleborg, baserad på Ylva Bydén's rapporter, september 2003. Revidering och tillägg gjorda juni 2004.

Projektplan

- Hösten 2001: Projektstart, projektledare för det regionala projektet anställs. Manegen börjar byggas. Seminarium om samtidskonst, lärarträff och kontaktuppbyggande.
- Våren 2002: Manegen öppnar, pedagogik för bildverkstaden utarbetas. Det regionala konstnärsprojektet pågår i två kommuner, en tidplan för dokumentation och utvärdering fastställs. Sommaren 2002: Konstkurs på Hälsingegården i Järvsö för 29 barn från hela Hälsingland.
- Hösten 2002: Det regionala konstnärsprojektet fortsätter i två kommuner (tre konstnärer), produktion av hemsida inleds, ett seminarium hålls på Hälsinglands museum och fortsatt utveckling av regionalt kontaktnät.
- Våren–hösten 2003: Det regionala projektet fortsätter i sju kommuner, produktion av hemsidans innehåll fortsätter och skall testas av några skolor (hösten), dokumentationer av kommunprojekten av konstnärer, elever och lärare kommer in till läns- museet. Utvärdering av hela projektet av extern expertis påbörjas. Under hösten lanseras hemsidan.
- Våren–hösten 2004: Utvärdering av extern expertis fortsätter, hemsidan utvärderas även av användarna, de regionala konstnärsprojekten avslutas och erfarenheterna från KUL-projektet tas till vara och inarbetas i läns- museets museipedagogiska handlingsplan. Slutrapport från utvärderingen.

Konstnärsprojekt i länets skolor

Nio konstpedagogiska skolprojekt med konstnär har genomförts i lika många kommuner, under tiden mars 2002 till mars 2004. Varje projekt finns dokumenterat separat med kommentarer och slutsatser.

- Enångers skola i Hudiksvall, med elevutställning på kommunalt bibliotek.
- Bergsjö centralskola i Nordanstig, med elevutställning på kommunal konsthall.
- Granbergsskolan i Bollnäs, med elevutställning på kommunal konsthall.
- Ämbarbo skola i Ljusdal, med invigning av permanent konstverk.
- Bergby Centralskola i Hamrånge/Gävle, med flyguppvisning och utställning utomhus i Bergby.

- Stenbergaskolan i Ljusne /Söderhamn, med elevutställning och presentation på skolan.
- Gäverängeskolan i Ockelbo, med elevutställning på kommunbiblioteks.
- Alftaskolan i Alfta/Ovanåker, med elevutställning på Läns museet Gävleborg.
- Hammargymnasiet i Sandviken, med elevutställning på Sandvikens konsthall.

Övriga projekt inom KUL

- Konstkurs på Helsingegården i Järvsö/Ljusdal.
- Två seminarier med lärarfortbildning ”Fokus på konst” och ”Vilken roll spelar konstnärliga uttryck i skolan? – Lusten att skapa”.
- Skräddarsydda lärarfortbildningar i samtidskonst: Enånger skola i Hudiksvall, hela lärarkåren, Bergsjö Centralskola i Nordanstig, hela lärarkåren, Granbergsskolan i Bollnäs, klasslärare.
- Visning av vandringsutställningen Konstmobilen från Riksutställningar/ Moderna museet till Ockelbo och Alfta. I Ockelbo förstärkt med konstnärsläsnedslag i skolorna.
- Tre konstpedagogiska videofilmer ”Sommarkursen på Helsingegården”, ”Konstveckan i Bergsjö”, ”Expedition Space-Stick Apeiron Bergby”.

Två av de regionala projekten har genomförts med anställningsstöd från AF Kultur i Umeå.

Skolor och antal elever/lärare som deltagit i KUL-projektet

Enångers skola, Hudiksvall	25 elever	2 lärare	2002
Bergsjö centralskola, Nordanstig	200 elever	10 lärare	2002
Visning av MÖTEN på läns museet för övriga skolor i Nordanstigs kommun	585 elever	20 lärare	2002
Visning av MÖTEN på läns museet för övriga skolor i Nordanstigs kommun	277 elever	10 lärare	2003
Granbergsskolan, Bollnäs	45 elever	2 lärare	2003
Ämbarbo skola, Ljusdal	75 elever	5 lärare	2003
Bergby centralskola, Gävle	30 elever	3 lärare	2003
Stenbergaskolan i Ljusne, Söderhamn	80 elever	5 lärare	2003
Konstmobilen, Alftaskolan, Ovanåker	445 elever	8 lärare	2003
Konstmobilen, Perslundaskolan, Ockelbo	525 elever	10 lärare	2003
Gäverängeskolan, Ockelbo	25 elever	2 lärare	2003–04
Alftaskolan, Ovanåker	80 elever	3 lärare	2004
Hammargymnasiet, Sandviken	30 elever	2 lärare	2003–04

Visningar/besökare på läns museet

Femtiotvå (52) guidade visningar för 1 397 elever och lärare i läns museets konstupställning MÖTEN (bla hela Nordanstigs kommuns åk 6–9). Besöken genererade av KUL-projektet.

Visningar/besökare i Konstmobilen

38 skolvisningar för 988 elever och lärare.

Metoder

Arbetsmetoden har varit konstnärsprojekt i skolmiljö, konstvisningar och konstföreläsningar samt diskussioner om hur man kan arbeta ämnesövergripande med konst för rektorer, lärare, lärarassistenter och övrig skolpersonal. Flertalet KUL-projekt har skett i samarbete med länskonstnär Elisabeth Lindberg, Konst Gävleborg. Varje projekt är unikt och upplagt dels för att möta ortens och skolans speciella förutsättningar och dels för att pröva olika förhållningssätt inom utvecklingsprojektet som helhet. Elevernas ålder samt grupsammansättningarna har skiftat, liksom projekttid och omfattning. Konstnärernas inriktning och arbetsätt har naturligtvis skiljt sig åt, liksom förkunskapsnivåerna både i skola och hos konstnärer. För att ta reda på vilka slutsatser Läns museet kan dra, har jag ställt några frågor till varje delprojekt. Kommentarer och en kort slutsats finns i respektive delprojekts dokumentation.

Några frågeställningar för utvecklingsprojektet:

Hur kan man utveckla pedagogiska metoder för konstnär i skolan?

Hur kan man arbeta ämnesövergripande med konst i skolan?

Vilken lärarfortbildning behövs?

Hur kan museet arbeta med skola och konst?

På vilket sätt skiljer sig de olika skolorna och kommunerna åt?

Finns det regionala identiteter?

Den ursprungliga intentionen att ta in utvärderingar från alla deltagarkategorier har uppfyllts i viss mån. Det finns utvärdering i några av projekten från konstnärer, lärare och elever. Syftet med utvärderingarna har varit att få svar på frågor kring Hur lärarna upplevt att arbeta med samtidskonst i skolan, Om pedagogernas konstsyn eventuellt förändrats efter projektet, Elevernas intresse eller eventuella ointresse för arbetet samt Hur konstnären upplevt projektarbetet.

Några konstpedagogiska ansatser

att ställa frågor kring konst och skapande, istället för att packa på en färdig sanning.

att ge verktyg att övervinna rädslan för samtida konst.

att komma förbi fördomar om konst och konstnärer.

att ge möjlighet att få prova på, känna och förstå inifrån genom eget skapande.

att komma från uttryck som FINT/FULT och istället fokusera på VARFÖR man tycker så.

att stimulera till egna tankar och tolkningar och skapa mening i konstbilder.

att ta tag i det som provocerar kring konst.

att öka lusten till kreativitet.

Fem nav i KUL:

KONSTBEGREPPET Vad är konst? – att sammanhanget avgör, ej material eller motiv. Graden av beröring, allmänmänskighet, validitet är viktig. Att fokusera på konstnärskapet för att underlätta förståelsen för konst. Försöka få deltagarna att identifiera sig med konstnären för att förstå vad konsten står för. Förmedla konstnärsrollen som analytiker, den som sätter fingret på något.

BILDSPRÅK Att se, uppleva och förstå konst som uttryck för kommunikation, estetiska objekt och kulturhistoria. Försöka få elever och lärare att se konstens inre verkligheter och kvaliteter. Kan konsten säga oss något om oss som människor, vår tid, kultur, identitet? Stimulera till symboltänkande och utveckla tolkningen som instrument i den bildvärld vi lever i.

SAMTIDSKONST Vad är samtidskonst? Behövs den? Vilka frågor ställs i konstverket? Att se att vår tids tankar även märks i konsten. Det kan gälla identitet, maktstrukturer, genusperspektiv eller imaginära världar. Att provocerande konst sätter igång processer, tankar och känslor, vilket är utvecklande. Samtidigt kan konsten också avnjutas, eller få vara mystiskt oförklarad.

KONST I SKOLAN Hur kan man använda konsten i skolan? Kan konst i skolan nå elever som är mer bildtänkare än litterärt begåvade? Hur arbetar man ämnesintegrerat kring konst? Hur kan konsten fungera som instrument att förklara och konkretisera skolämnen som samhällskunskap, etik, psykologi, biologi, fysik, matematik mm? Går det att koppla konsten till den egna ortens struktur, framtid och historia?

Kan konst stödja den psykologisk utveckling hos eleven? Att snabbt reagera med ett tyckande, kanske till följd av grupptricket, kan vara ett hinder för en egen upplevelse. Om konsten stimulerar tankeverksamheten och de egna valen stärker det även individen. Konstprovokationer kan ge nya vyer och därmed vidga möjligheterna i livet.

EGET SKAPANDE TILLSAMMANS MED KONSTNÄR

Elevernas och pedagogernas egna upplevelser av kreativitet ger lust och förståelse för andras skapande. Att skapa och experimentera själv, att se valmöjligheterna och ta egna beslut är utvecklande. Att få träffa och vara nyfiken på en livslevande konstnär i arbete är spännande. Elever och lärare kan ställa frågor till konstnären. Se att konstnären kan vara filosofen, den som tänker, ser och analyserar hur det ser ut i samhället, hur det är att leva där och ytterst vad det är att vara människa. Förstå att konstnärer avbildar/bearbetar vår tids identiteter och roller, kulturer och problemställningar.

BILAGA 2

MUSEIPEDAGOGISK HANDLINGSPLAN 2004 LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

I. VISION

Proffsig, populärt och pekpinnefritt.
Inbjudande och utåtriktat.

II. INTRODUKTION

museipedagogik i en vid definition är alla situationer då den anställde kommunicerar sin kunskap med användarna/publiken.

Länsmuseet Gävleborg har sedan drygt 20 år haft en egen avdelning för museipedagogiskt arbete, utställningar och program. Antikvarierna/museipedagogerna har både producerat och visat utställningarna samt skrivit den museipedagogiska handlingsplanen. Detta arbetssätt där produktion och presentation är tätt integrerade är en stor styrka och fördel i verksamheten. Skolprogram och lärarträffar har också funnits länge. Nu vill vi utveckla våra ”verktyg” och bli mer tillgängliga och tillmötesgående, både mot prioriterade grupper och internt inom länsmuseet.

III. PRIORITERADE MÅLGRUPPER (utan inbördes rangordning)

Högstadierna i länet

Gymnasieskolor i länet

Familjer/vuxna och barn tillsammans

SFI-elever (Svenska för invandrare)

IV. MÅL – vi vill:

Genom ett populärt och tillgängligt museipedagogiskt arbete vill Länsmuseet Gävleborg väcka nyfikenhet för eget lärande kring kulturhistoria och konst.

1. Skapa ett museipedagogiskt nätverk i länet.
2. Att 50% av länets skolor utnyttjar någon av de museipedagogiska aktiviteterna.
3. Lära känna vår publik bättre.
4. Öka samarbetet mellan länsmuseets verksamhetsområden (vo).
5. Utveckla aktiviteter för barn på museet under deras fritid.
6. Nå nya svenskar genom SFI.

V. MEDEL – under 2004 skall vi göra följande:

1. Länsmuseet tar personlig kontakt med länets museer/museipedagoger och kultursekreterare.
2. Genomföra tre lärarträffar (på länsmuseet och i länet) för att informera om vad museet kan erbjuda.

3. Ta vara på museivårdarnas erfarenhet om publikens önsknings, möte publiken genom att ta direktkontakter ute i utställningarna, starta informella samtal samt genomföra enkätundersökningar.
4. Producera en mobil miniatyrtställning till vo Kulturmiljö om byggnadsvård.
5. Fortsätta arbetet med Familjesöndagarna och starta skapande verksamhet för små barn.
6. Erbjud SFI-lärare att en museipedagog kommer till skolan, samt efterhöra hur ett mer långsiktigt samarbete kan inledas.

VI. AKTIVITETER

1. Läns museet besöker länets museipedagoger/museer i länet. Om möjligt skall en stor gemensam träff hållas i södra Hälsingland 2004. Kostnad bilresor.
2. Museipedagogerna skall i början av vårterminen 2004 genomföra två lärarträffar i länet i samarbete med bl a Kultur Gävleborg. Vid höstterminens start skall minst en lärarträff ordnas i en annan kommun i länet. Kostnad: bilresor, enklare förtäring och arbetstid.
3. Vissa vo-möten blir gemensamma för Besöksservice och Utställningar (våren 2004), museipedagog går runt i utställningarna minst 1,5 timme/vecka och inleder samtal med publiken samt gör allmän översyn av konstsamlingen (våren 2004), starta informella samtal med potentiella besökare vi träffar i vårt vardags/privatliv (våren 2004), genomföra enkätundersökning bland museets besökare i samarbete med vo Information (sommaren 2004). Kostnad: tid.
4. Tekniker formger och producerar stomme till en mobil utställning i samarbete med va Kulturmiljö. Kulturmiljö skriver text och anger bilder, pedagoger reviderar texterna och formger. Klart juni 2004. Kostnad: tid.
5. Högst sex Familjesöndagar per termin och högst två söndagar per museipedagog. De övriga söndagarna skall externa personer anlitas. Barnens Konstnärsklubb, skapande ateljé för små barn genomförs under mars 2004.
6. En museipedagog besöker SFI för att presentera vad museet kan erbjuda och för att diskutera vilka önsknings de har.

VII. RESURSER

Personal: Vo Utställningar & undervisning består av tre museipedagogtjänster (alla 100%), en tekniker (50%) och verksamhetsansvarig (100%). P g a att en museipedagog slutat sin anställning saknas fr o m februari en museipedagog.

För produktion av utställningar och genomförande av visningar är samarbetet med museivårdar, vo Information och vo Service särskilt viktiga resurser. Andra resurser som finns är bra lokaler samt en budget. Manegen – verkstad och cirkusutställning – är en synnerligen betydelsefull tillgång.

Logistiken mellan produktionsverkstad och utställningslokaler är dock ett problem, liksom in/utlastningsmöjligheter för utställningstransporter.

VIII. SAMARBETSPARTER I LÄNET

Hembygdskonsulenterna, Kultur Gävleborg, länskonstnären, Gävle musei vänner, Föreningen Norden, Gästriklands Kulturhistoriska Förening, Humanistiska Samfundet, Gävleborgs läns konstförening, Sandvikens Tryckeri, Gefle Dagblad, Konstskolan i Gävle, Gävle kommun, Konstcentrum, museerna i länet, Högskolan i Gävle, Vasaskolan, Järnriket, Kulturarv Hälsingegårdar, länsstyrelsen samt konstnärer i länet och studieförbund.

IX. MARKNADSFÖRING

Pärmen Nyfiken Orange, Läns museets pedagogiska erbjudanden, togs fram inför ht 2002 och finns nu på alla skolor i länet. Den fylls på med utskick vid behov. Lärarträffar i 2–3 kommuner varje år. Personliga kontakter med företag, föreningar, institutioner, skolor. Annonser och pressreleaser.

X. KOMPETENSUTVECKLING

Prioritera kurser som riktar sig mot musei- och konstpedagogik, samt göra fler studieresor till museer/utställningar. Besöka utställningar och kollegor i länet, minst två studieresor per termin och person.

XI. UTVÄRDERING

Denna handlingsplan skall presenteras för representanter från alla verksamhetsområden och Verksamhetsrådet.

För kvalitets- och kvantitetssäkring skall en utvärdering ske om hur långt målen har uppfyllts i september 2004. Då kan också en revidering av målen ske.

En intern utvärdering för hela 2004 skall ske i november 2004 för att då revidera planen inför 2005.

För vo Utställningar & besöksservice
2004-05-21

Kristina Lindkvist
Ann Nilsén
Ted Chikasha
Howard Coombs

Södra Strandgatan 20, Box 746, 801 28 Gävle
Tfn 026-65 56 00 www.lansmuseetgavleborg.se

